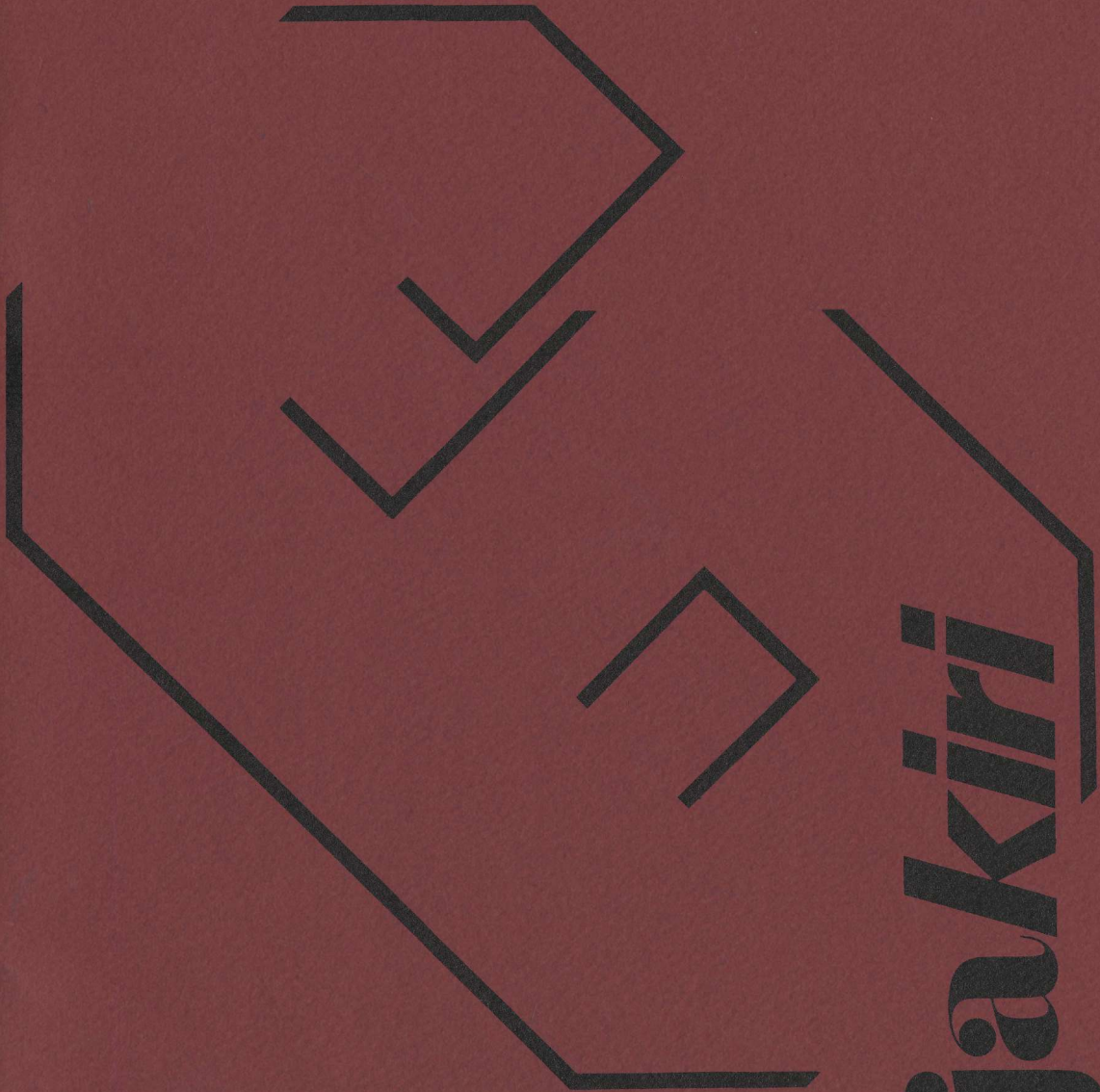

1980

ajakiri

ESTO-aasta 1980 lõpuks sai teoks „estode” (vt. AK 2/78:17) uus ajakiri *Küü-i*. Detsembris Sydneys ilmunud esimene, toekas ja näokas number, lubab tutvustada eesti asju peamiselt inglise keeles.

Vajadus niisuguse väljaande jaoks on kindlasti olemas: meie enamik asub ingliskeelses keskkonnas (Rootsiski on selle keele oskus silmapaistev); ootuspäraselt tohiks 'ingliskeelsete eestlaste' arv lähemas tulevikus veelgi kasvada, 'eestikeelsete' oma kahaneda. Nii et ei puudu eeldused uue väljaande kasvamiseks, millest võib saada tähtis tegur väliseestluse elus. Seda silmas pidades pole vist kuigi tähtis (ehkki mitte-austraallasest lugeja uudishimu äratav), et nimeks pole noored konkvis-tadoorid valind oma esivanemate otsimishüüdu „ae!”, vaid hoopis oma asumaa pärismaalaste oma, seda igatahes inglaste „coo-ee” asemel oma esto-esivanemate tähestikku transkribeerides.

Aja Kiri ja *Küü-i* pöörduvad kahe selgesti erineva lugejaskonna poole, keda iseloomustavad eesti-huvi ja keeleoskuse tase, peale selle tõenäoliselt ka isiklik vastus põhilisele küsimusele: kui suurt rolli mängib mu esivanemate keel ja kultuur *minu isiklikus elus*?

Erinevuste nentimine siin ei taha olla kuidagi viisi et-teheide – vastupidi! *Aja Kiri* tervitab *Küü-i* ilmumist ja soovib talle edu tema töökava (vt. lk. 28) teostamisel.

Edu oleneb paljudest teguritest. *Küü-i* toimetajad on noored ja entusiastlikud; sellest räägib esimene number selget keelt. See on hea start. Meie olukorras võib aga üsna kaua aega kuluda, enne kui potentsiaalsed lugejad uuest ajakirjast kuulda saavad. Lootkem, et toimetuse entusiasm nii kaua vastu peab. Ja et AK lugejad omalt poolt jutustaksid uustulnukast neile, kes on oodanud nende vajadustele vastava väljaande ilmumist.

... Oma lastele mõeldes ja üldse nende generatsioonile oleks ehk soovitav rohkem 'elevust', mis noori lugema paneks, näiteks karikatuure, ka nalju ja anekdoote, ehk ka mõned ingliskeelsed artiklid jne. Mulle tundub, et AK peamine missioon on ikkagi noorte kaasatõmbamine jne., ja alles teises järjekorras „taseme" kallal nokitsemine (kesk- ja vanem generatsioon tehku seda *Teataja*, *Mana* jt. veergudel). Siiski, tase peab jääma oluliseks eesmärgiks. — Tuleb jälle toonitada, et AK on väga oluline ettevõtte ja loodame, et see niipea ei vaibu.

L. V., Norwood NJ

Välisvõitluse müüdist (AK 28:3) kirjutajaga olen põhiliselt nõus. Meie välisvõitlus on tsipake naiivne, vahest hakkab isegi piinlik. Arvan, et USA eestlased teevad seda ehk kõige intelligentsemalt, siis Rootsi omad, siis alles Kanada. See üksinda ei hoia aga eestlust koos; et noori juurde tõmata ja hoida, vajame muudki.

P. D., Washington DC

Arvan, et Arvo Pärddiga pole palju muutunud — Viin on nagu Tallinngi Ida ja Lääne sõlmpunkt. Küsimus on ainult selles, kummal pool tekib kuulajaskond. (AK 28:10) Taavo Virkhausi äsjaste ettepanekute puhul KLENK-is ootame Pärddile tellimisi siitpoolt, näit. järgmise ESTO jaoks (või varemgi, müle või Kultuuripäevadele) ja muidugi kutset sinna koos abikaasaga. Las laul käib edasi!

Ü.S., Philadelphia PA

„Mis tulemas on, see tuleb" — ütles omalajal vapside *Võitleja* (enne põhiseaduse hääletamist). Jäi seekord siiski tulemata. 12. märtsi tõttu. *Aja Kiri* on paremas olukorras (pole Pätsu segamas): ta tuli siiski! Parema hilja, kui ei ühti. Kaane paber liiga tume — trükk raskelt loetav. Pildid — küllap vist trükitehniliste raskuste tõttu — näitavad ülearu musti eestlasi (*black is beautiful?*) Siiani oli minuteada olemas ainult üks mustanahaline eestlane — „Nõgikurat" — Chicago kandis. Miinusex pean ka Mikiveri ülevaadet kodueesti kirjandusest — seda antakse napilt, nagu hingeõnustust vanainimesele. Peax olema mitmekordselt enam. Nüüdne vaevalt-poolteist lehekülge on nagu narritamine.

Viiendat aastakäiku lõpetades on kõigepealt põhjust rõõmu tunda, et oleme nii pikale jõudnud. Viperusi on juhtunud ja käesoleva numbri hilinemine — paberivabrikute streigi tõttu muutus kaane värvigi — on võibolla kõige tõsisem neist. Kuid nüüd ei paista midagi enam korrapärast ilmumist takistavat: kuuenda aasta kaks esimest numbrit on trükivalmis ja tohiksid peatselt lugejate kätte jõuda.

Selles olukorras ei saa suuremaid etteheiteid teha neile, kellel aastatellimine veel tasumata. Kaugelt suurem osa tellijaist on seda aga teinud — suur tänu neile! Ja veelgi suurem optimistlikele ettemaksjaile 1981.a. arvel! Muidugi ka uutele tellijatele!

Kõige suurem tänu tuleb siiski öelda kaastöölistele. See, mis viie aasta jooksul tehtud, nähtub käesoleva numbri lõppu paigutatud registrist (millega ühenduses palume parandada eksitav trükiviga nr. 3/1980 sisekaanel, kus peab seisma nr. 3(27)). Kuna koondregistrid ei ole väliseesti ajakirjanduses just tavalised, võiksite sellega ehk uhkustadagi. Ent tehtud on register mitte uhkuse, vaid otsitava informatsiooni kergema kätteleidmise otstarbel.

Rohkem huumorit, karikatuure jms. on meilt soovitud päris tihti, aga naljanurga toimetaja kohale otsime ikka veel vabatahtlikke! Seda liiki kaastööd ongi olnud kõige raskem saada, kui viie aasta inventuuri teha. Õnneks leidsime abi õige lähedalt ja täna tohime tutvustada oma noorimat uut kaastöölist: Heiki Sillaste, 11. Selles numbris leiame temalt sarjajoonise, mida tal on varuks õige mitme numbri jaoks. Ja uuel aastal algab teinegi joonistet sari. Fõljetoni-tüüpi materjali eest oleksime aga lugejaile kõigilt kontinentidelt tänulikud! Oleks kurb, kui meie naljasoon kinni kasvaks...

Toimetusest vaadates näib igatahes, et juba sarjajooniste ilmumine tõstab tuju — ning sellepärast astume heas tujus *Aja Kirja* kuuendasse eluaastasse.

*Felix
Oinas*

Kreutzwaldi Kalevipoja mõõgal lasusid kaks tapmis-needust. Ühe neist lausus soome sepp, kelle poja oli Kalevipoeg mõõga liikude joomisel purjuspäi surmanud. Meeleheitliku sepa needus paiskus esile kui rajau:

*Külap jumalate kohus,
taaralaste ülem tarkus,
mõõka sunnib võlga maksuma,
kurja tegu kustutama!*

*Saagu, saagu, ma sajatan,
saagu sind sõariist surmama,
terav raud sind tappemaie ... (VI:693jj)*

Soome sepa needus on kaudset liini möõda ühenduses orjapõisi Kullervo ehk Kalevipoja veresüuga soome rahvaluules. Kullervo lapsetapmise loo oli estofiil Schultz-Bertram kohaldanud meie kangelasele.

Teine needus Kalevipoja mõõgale tuli kangelaselt eneselt. Teisend, mis on üles kirjutatud Faehlmanni poolt Koerust või selle ligemast ümbrusest, jutustab, kuidas sorts varastas Kalevipoja mõõga tema magades. Ojast ülehüppamisel libises mõõk sorti käest ja kukkus vette. Kalevipoja ja ta mõõga vahel toimus hiljem laulu-dialoog, kuid Kalevipoeg pidi jätma oma relva ojja „mälestuseks järelmaailmale". Ta hüüdis mõõgale:

*Kui aga juhtub käidanessa
jalakanda pistma jõkke,
kes sind enne ise kannud:
siisap, mõõka, sõbrakene,
murra jalad tal mõlemad. (XI:698jj)*

Kord, kui Kalevipoeg sammus läbi oja, lõikas mõõk tal enesel jalad alt, sest — nagu lugu ütleb —

*mõõka kohe mõtlemaie,
arvus nõnda arvamaie:
kas ei enne ise kannud
meesi ole mõõgakesta?
kas ei kohus karistada? (XX:871jj)*

Kõnesolev needus, mis sunnib mõõka oma isandat ennast ründama, on tõenäoliselt skandinaavia algupära, kuid see oli saanud meil rahvaomaseks.

Lugulaulu luues oli Kreutzwaldil niisiis käes kaks versiooni mõõga needusest — üks, milles soome sepp sajatab mõõga, ja teine, mis oli sihitud mõõga kandja vastu. Et neid mõlemaid needusi ära kasutada, omistas Kreutzwald soome sepa sajatusele lugulaulus Kalevipoja sõnade segijamise. Mõõka sajatades oli Kalevipoeg tahtnud needa sorts-i-mõõgavarast (*kesse mõõka seie kannud*), aga soome sepa vande mõjul needis ta iseene (*kes sind enne ise kannud*). Selle ümbertõlgenduse tõttu kaotas soome sepa võimas vanne lugulaulus oma löögijõu, kuna kangelase hukutajaks sai tema enese tühine keelekomistus. Kalevipoja enese manamissõnad, mõeldud sortsile, tabasid lõppude lõpuks teda ennast.

Kalevipoeg langes niisiis temale endale tagasipöördud vande ohvriks. Seega polnud tema surmas süüdi keegi muu kui ta ise. Seda on rõhutatud ka eespool-mainitud Faehlmanni ülestähenduses Koeru ümbrusest: „Tubli mees lööb ise ennast ja kurjad rõõmustavad, kui ta langeb.“ Ja edasi: „Halvad on haavad, mis vaenlane sulle lööb, halvad on haavad sõbra käest, aga kõige halvemad on need, mis ise endale lüüakse.“

Max Lüthi on paaris töös käsitletud teemat inimese langusest omaenese süü läbi. Selgub, et see teema on lugematute rahvaluule kui ka kirjanduslike toodete aineks. Eestis väljendavad seda vanasõnad nagu „Igaüks on oma õnne sepp“, „Kes teisele auku kaevab, langeb ise sisse“, „Mis sa teisele teed, seda teed enesele“ jne. Nõid või tont tapab oma lapsed kogemata teiste laste asemel, sest nende mütsid olid ära vahetatud. Talumees, kes oma hobuse seljas käiva luupainaja hävitamiseks seob vikati hobuse selga, läheb unise peaga ise selle otsa.

Sama on lugu ka kirjanduslikes teostes. Näiteks ütleb Cassius oma vandeseltslasele Shakespeare'i „Julius Caesaris“: „Armas Brutus, viga ei ole mitte tähtedes, vaid meis endis...“ Ühes Chauceri poemis sõnab Troilus, Trooja kuningas Priamuse poeg: „Ja mõnikord oleme me iseeneuste kuradid.“ Inglise draamakirjaniku Tourneur'i „Kättemaksja tragöödias“ tahab õel türann hukata ohvri ise, kuid keerutab kirvest sellise hooga,

et purustab sellega oma pealuu. Sophoklese „Kuningas Oidipuses“ lausub pime Teiresias: „Ei, Kreon, sina ise oled enese ainus vaenlane.“

Lõpuks meenutagem ka Tammsaare „Tõde ja õigust“. Kui Mäe sulane Ott, külatüdrukute magataja ning petja, lastakse soosillal maha, siis sõnab Indrek: „Kes lõpuks Oti tappis ja kelle õhutusel, ega see olegi nii väga tähtis, sest tõelik Oti mõrtsukas on tema ise... On

inimesi, kes nagu otsiksid oma otsa, ja Ott oli nähtavasti üks neist. Tema ei märganud muidu Vargamäelt lahkuda, kui läks endale tapjat muretsema.“

Sama on olukord ka meie rahvuskangelasega. Nii nagu rahvas Kalevipoega tundis, polnud tal mingit taparoima hingel (selle on lugulaulu tegijad talle külge luuletanud) ja ta mõõgal ei lasunud kellegi needust tema vastu. Ent meie eepose Kalevipoeg tegi oma surmaotsuse ise, kui ta mõõgale lausus:

*kes sind enne ise kannud...
murra jalad tal mõlemad!*

MEMENTO MONUMENTI!

Eesti vanasõnad. I, 1-5000. Toim. Arvo Krikmann ja Ingrid Sarv. Monumenta Estoniae Antiquae III, Proverbia Estonica I. ER, Tallinn 1980:910. Tr. 3000, kt. rbl. 12.10.

Vello
Salo

Kalevipoja lõpus laseb Lauluisa oma kangelasel lustipeo korraldada ja pidupeaga ära kinkida vana Kalevi tarkuseraamatu, pealegi võõramaa targale. Meie rahvussangari huvi kirjavara vastu polnud, leebelt öeldes, eriti suur: kui Varrak väärtusliku raamatu välja nuhib, ei tea „kange Kalevide poega“ alguses üldsegi, millest juttu. Isa oli oma elutöö raudahelatega müüri külge kinnitanud, sõbrad hoiatasid, aga poeg ei hoolinud millestki, vaid lasi ketid kividega tükis müürist välja kiskuda, et aga raamatust lahti saada. Ja „vana-aegne

vaba põli" (Kreutzwald näeb raamatus selle sümbolit) *veeretati vankerile ... lasti panna laeva peale*, kust viidi võõrsile (XIX:877-985).

Kui nüüd, Issanda aastal 1980, hakkab ilmuma esimene eesti vanasõnade teaduslik suurväljaanne, tuleb tahtmatult meelde too tarkuseraamatu lugu, olgugi et Laulu-isa ketikõide paistab peamiselt sisaldavat valitsemis-tarkust (*kus sees käsud kinnitatud, õigus selgest õpetatud, kuringale kuulutatud, alamaile avaldatud* 924jj). Siiski pidi seal leiduma ka *kehvemate kaunim vara* (932), mis tohiks hästi sobida vanasõnadegi iseloomustuseks.

Uue kogu eessõna arvab küll, et vanasõnažanrist olevat „hilisema arengu käigus saanud puhtretooriline ning poeetiline fenomen" (lk. 7), aga õnneks on siiski veel suur nende eestlaste arv, kellele vanasõna tähendab palju rohkemat. Minu vanemate suus olid nad tähtsad õpetussõnad ning on seda praegugi veel paljudes mulle nimepidi tuntud eesti peredes kodumaal ja Välis-Eestis. Vanasõnade sisu on mulle isiklikult alati meeldivaks mõtiskeluteemaks olnud ning eriti võõrsil elades kinnitanud ühtekuuluvustunnet oma rahvaga, võibolla isegi rohkem kui miski muu. Sellepärast olen vanasõnu andnud edasi ka oma õpilastele eesti keele tundides nüüd juba üle kümne aasta – ning minu teada teevad seda paljud õpetajad. Mitte retoorika ja luule huvides, vaid esivanemate poolt kogutud tarkusena.

Olgugi nüüd lugu vanasõnade väärtuse hindamisega kuidas tahes, tegemist on tähtsa teosega, mis nii sisu kui mahu poolest kuulub õigustatult sarja *Monumenta*. Vanasõnade uurimisest on tänapäeval saanud teaduslik eridistsipliin, *parömioloogia* (kreeka *paroimia*, õpetus-, tarkus-, vanasõna; ingl. *parovemiology*).* Olgugi et eesti parömioloogid on selle publikatsiooniga näidanud oma pädevust,

*Meile Vanast Testamendist tuntud raamat *Õpetussõnad* („Looduse" Suures Piiblis *Õpetuse- ehk Vanasõnad*) kannabki kreeka keeles tiitlit *Paroimiai*. Hulk meie vanasõnu pärineb seal, näit. nr. 481, *Aus nimi on kallim kui kuld*. Kõnesolevas teoses on see ka ära näidatud.

otsiksime seda sõna asjatult oma entsüklopeediaist-sõnaraamatuist; ehk *ENE*ke, kuuldavasti valmimasoleva kaheksaköitelise entsüklopeedia lühiväljaanne, võtab sellegi sõna sisse?

Järgnev ei taha siiski olla parömioloogiline erialajutt, vaid tähelepanu juhtimine ühele teenimatult unarussejäänud alale. Teadusliku tööna tohiks *Eesti vanasõnad I* saada väga hea hinnangu rahvusvahelisel tasemel, kuid selle jätame erialateadlaste hooleks. Siinkohal vaid seda: miks on metodoloogilisi selgitusi andev sissejuhatus lk. 7-73 ainult eesti keeles? Nii jääb see mitmeks aastaks keelatud maaks mõnelegi välismaisele uurijale, kes soovinuks seda lugeda; teiseks: kuuldavasti olevat kogu tiraaž kodumaal juba läbi müüdud — kas ongi midagi varutud välismaisile ostjaile?

Aga nüüd asja juurde: kas te teadsite, et eestlastel on olemas monumentaalne teaduslik sari vanade eesti pärimuste kohta, nimega *Monumenta Estoniae Antiquae*? Mina ei teadnud, kuid kõnesoleva raamatu palgelehel neid suuri sõnu lugedes tekkis uudishimu, mille lõpptulemuseks ongi need read. Otsimisloogu oli pikk ja vaevaline, viiks pikale seda üksikasjades kirjeldada. Mainigem vaid mõnda.

Kuna *ENE* vastavat artiklit ei sisalda, vaatasin *Eesti Entsüklopeediast*. Sealt leidsin küll *Monumenta Germaniae historica* (tähtis Henriku Liivimaa Kroonika poolest) ja *Monumenta Livoniae Antiquae*, kuid otsitavast ei jälgegi. *Eesti vanasõnad I* muide vaikib selle koha pealt kui haud. Ei leidu kuskil märkust: „Selles sarjas varem ilmund...“, ei leia me oma „monumente“ ei lühendite nimestikust ega bibliograafiastki (kus nad muide, nagu hiljem selgus, siiski olemas on!)

Mõtlesin siis otsida abi Eduard Laugaste erialaõpikust *Eesti rahvaluule* (2. tr. 1977): vaikus... Lühidalt: ei saanud informatsiooni kuskilt, kust oleks oodanud. Et lugejale mitte tüütavaks muutuda, toon oma otsingute lõpptulemuse (kas see on äkki esimene kord, et meie *Monumenta* nimekirjast avalikkuse ette ilmub? Midagi paljastuslikku?)

MONUMENTA ESTONIAE ANTIQUAE

Pars I: *Carmina popularia*

Vol. I - III: *Setukeste laulud* (1904 - 1907)
 IV - V: *Eesti rahvalaulud* (1926 & 1932)

[...] II: [.....] *Eesti muistendid*

[..] I: *Muistendid Kalevipojast* (1959)
 II: *Muistendid Suurest Tõllust
 ja teistest* (1963)
 III: *Muistendid Vanapaganast* (1970)

[...] III: *Proverbia Estonica*[..] I: *Eesti vanasõnad* (1980)

Nurksulud ja punktiir näitavad kohti, kus eesti keelt mittevaldav bibliotekaar hätta jääb. Sarjale oleks hädasti vaja, kasvõi tagantjärele, ühtlast ladinakeelset jaotust, mis võiks leiduda *Vanasõnade* järgmisest köitest peale palgelehel ja – miks mitte? – ka üksikute köidete seljal.

Üsrikud köited ... Kui nimestiku kokku sain, selgus, et mul oli endal olemas viis köidet. Panin nad ritta riiulile. Ja kohe oli jälle ütlemist: need on tõesti üksikköited, mitte sari. Omal ajal Helsingis trükit *Setukeste laulud* on ikka veel saadaval (kas meie rahvaluule-huvi mõõdupuu?) ja neid võib lasta köita *Vanasõnade* kõrgusse köitesse. Mina ei osanud *Vanasõnade* formaati ennustada ja nüüd on mul kaks sarja isesuguseid köiteid; sama sünnib küllap ka raamatukogude riiuleil. *Muistendid Kalevipojast* (allpealkiri *Hiiu- ja vägilasmuistendid* nõuaks ka „sisseehitamist“ ülemal antud katselisse skeemi) kavandati aga juba köite kõrguse poolest nii hiiglaslikeks, et siin ei aita enam ühegi raamatuköitja osavus. Raamatuköitja ... Minu Kalevipoja muistendite kaaned on kiskunud nii kõverasse, et tõid meelega Juhan Liivi *Sügisetuule*: ... *küürutab kõveral kõrrel kui sandike*. Nii need meie monumendid seisavad mu riiulil reas, nagu ... jah, nagu hunnik õnnetust.

Üsrikud köited küllap sellegi poolest, et tegemist on kolme erialgatusega. Sarja isaks ja hingeaks oli üle kolme-kümne aasta soomlane Kaarle Krohn. Tema algatusel läksid

trükki Hurda köited, tema surmaga 1933 vajusid *Monumenta* nii kiiresti unustuse hõlma, et 1935 Tartus trükit *Eesti Entsüklopeedial* neid enam meelde ei tulnud.

Krohn tuleb meelde lugedes *Vanasõnade* sissejuhatausest, et seegi publikatsioon sai teoks tänu ühe soomlase, Matti Kuusi algatusele. Tema eestvedamisel (1963.a. sügisel) sõlmit Soome-N.Liidu kokkulepe saigi meie *Vanasõnade* stardi-pauguks (lk. 35). See oli aga juba kolmas teadlastegrupp (vahepeal tulid ju muistendid), kes *Monumenta* üldpealkirja kasutas.

Mida ütleb seik, et meie teatmeteostes puudub artikkel

Monumenta Estoniae Antiquae, eesti rahvaluule teaduslik põhiväljaanne. Hakkas ilmuma Helsingis Kaarle Krohn'i algatusel a. 1904. Aastani 1980 ilmunud 9 köidet kolmes sarjas (5 rahvalaule, 3 muistendeid, 1 vanasõnu). Vanasõnade väljaandmine 5 köites on teoksil (1980-86).

Kas ei näita see seik mitte, et oleme *rahvana hoolimatud oma esiisade pärimuse vastu?* Või kuidas muidu seletada, miks on nii raske leida algelistki informatsiooni meie rahvaluule põhiväljaande kohta?

Sellepärast ka üleskutseline pealkiri: *memento monumenti — pea meeles oma esiisade mälestus*, eestlane! Mis tulevikku võib meil olla, kui me ei süvene oma minevikku?

Vist küll iga eestlane teab, et meil on maailma suurimate hulka kuuluvad rahvaluulekogud. Kuid sellega meie teadmised kipuvadki piirduma. Meie rahvaluule kogumise kuldsest ajast on aastakümneid mööda läinud ning selle aja jooksul on ka teistes maades rahvaluule alal tõhusat tööd tehtud. Kus seisame, kuidas suhtume oma esiisade pärandisse *meie?*

Äsjailmund *Vanasõnad* kuuluksid iga enesest lugupidava ülikooli raamatukogusse, jõudetundidel lugemiseks pole see just kerge (kaalugi poolest!) raamat. Nüüd näib aga lõvi-osa 3000-lisest trükist olevat läinud eesti kodudesse. Sellega poleks ju midagi viltu, kuid võib kahtlustada, et ostutuhina taga ei seisa huvi teadusliku väljaande vastu, pigemini aga seik, et juba aastaid pole saada olnud mingisugust vanasõnade valimikku (vrd. *Looming* 1979:1459, kus

2935. KELLEL KAHJU KANDA ON, SEE SAAB HABI ILMA HINNATA PÄALE KAUBA — 1(2) var.

VII (Leoke).

2936. KES KAHJU KARDAB, SEE ÖNNE EI LEIA — u. 195(289) var.

Aa₁. Kes kahju kardab, see kasu ei saa.*

* kis (Ris, Vig); kartab (Kuu, Vig); sie (His, Rak, Kuu, Jõef, sii (Kod); kassu (Kod); kahjo — kaso (Ris, Vig, Sa); äi (Kri); soa (Ris, Kod)

Wied. 57, Kündja nr. 36 (1883) 431. Nurmik II² 43, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 69, Norm. 230, EKMS I 760, 864 ja 866a; VI, Amb, Ha, LÄ, Sa, Aud, Mih, Hel, Kod, Kam, Ote (õpl.) — u. 55(75) var.

a₂. Kis kahju kardab, see kasu ep saa.*

* 'p; kes (Sa)

Phil, Sa — 4 var.

a₃. Kes kahju kardab, ei see kasu saa.

Kuu — 1 var.

a₄. Kes kahju kardab, ega see kasu ei saa.

Just Prn. Kal. (1880) 49; Hij — 1(2) var.

a₅. Kis kahju kardab, ega sie kasu koa ei soa.

Kos — 1(2) var.

a₆. Kes kahju kardab, see kasu ialgi ei saa.

Põl — 1 var.

a₇. Kes kahju kardab, see ilmaski kasu ei saa.

Rak — 1 var.

a₈. Kes kahju kardab, kasu ei saa.*

* kahjo — kaso (Sa)

HMd v. Ris (Treumann), Sa (R. Kallas) — 2 var.

b. Kes kahju kardab, see kasu ei leia.

E 34, E² 78; Kos — 1(3) var.

c. Kis kahju kardab, sie kasu ei näe.

Khn — 1 var.

d. Kes kahju pelgäs, tuu kassu ei näe.

?Ote (Kroon) — 1(1) var.

e. Kes kardab kahju, see kautab kasu.

Kuu — 1 var.

A_{2a}. Kes kardab, see ka kasu ei leia.

Plv — 1 var.

b. Kes kardab, sii jääb kasust ilma.

TMr (Sill) — 1 var.

A₁. Kes kartust hoiab, see kasu kautab.

Vig. Kal. (1905) 80 — 1(1) var.

B_{1a1}. _____*

* kle (Lög), ken (His), kis (Vän, Sjn, VII, Ta), kessi (Saa); sie (Lög), sii (Saa, His, VI, Nõo); levvä (Nõo, Rõn), lõvvä

(Saa, His), lõvva (Rõn, San), lõõä (His, Trv)

Stein 26, Sak. Kal. (1880) lisa 83, Vig. Lisal. nr. 24 (1881) 1 ja nr. 13 (1891) 104, Gr. ELR II 42, Rootsl. Elut. Kal. (1901) 15, Kmpm. KLR 250, Kmpm. KLR I 267, Kmpm. KLR II² 242, Tõn. RP 376, E 34, E² 78, Kask-Vaigla-Veski I Ak 83, Puus. EÜ I 112, Vih. (1949) 92, EKMS I 866a; VI, Amb, Tõr, HMD, Tin, Juu v. Vän (Virkus), Vig, Põl, PÄ, VI, Ta, Võ, 7Se (Lume), As (Pint), Tt (anon. ja S. Veske) — u. 85(138) var.

a₂. Kes kahju kardab, ega see õnne ei leia.*

* kis (Koe); kart (Hel, Trv); sii (His, ViL, TaL); lõua (His), levvä (ViL), lõvvä (Trv, TaL), levvä (Hel)

Wied. 57, Kündja nr. 36 (1883) 431; Koe, Tõr, Vän, Pär, His, ViL, Pit, Äks, TMr, Nõo, Ote, Tt (anon.) — 17(23) var.

a₃. Kes kahju kardab, ega see õnne leia.

Kõp, Tt (Kreutzw.) — 2 var.

a₄. Kes kahju kardab, ei see õnne leia.

Jjn — 1 var.

a₅. Kes kahju kardab, õnne ei leia.

VII (R. Kallas v. anon.) — 1(3) var.

a₆. Kes kahju kardab, ei lõvvä õnne.

Kam — 1 var.

a₇. Kes kahju kardab, ega tuu õnnõ ei lõvvä.

Rõu — 1 var.

a₈. Kes kahju kardab, tuu õnnõ ei lõvvä.

Se — 1 var.

b. Kes kahju kardab, sellel õnne ei ole.

Vän, His — 2 var.

c₁. Kes kahju pelgab, see õnne ei lõüä.*

* kalho (Vas); pelgäh (Vas), pelgäs (Ote); lõvvä (Ote), leia (Vas)

Trv, Ote, Vas — 3(4) var.

c₂. Kes kalhu pelgäs, tuu õnne ei lõvvä.

* kalho; õnnõ (Se)

Võ (Schmidt), Se — 2(3) var.

c₃. Kes kahju pelgas, tuu konagl õnne ei lõvva.

Ote — 1 var.

c₄. Kes kahjo pelgab, õnne ei lõvva.

Urv v. Kri (Pehka, Tamm) — 1(2) var.

d. Kes kahju pelgab, see õnne kautab.

Ote — 1 var.

B_{2a}. Kes kardab, see ei leia õnne.

Kask-Vaigla-Veski Lõ² 88 — 1(1) var.

b. Kes kardab, ei leia õnne.

?TMr (Sill) — 1(1) var.

Ca. Kes kahjud ei kannä, see õnne ei lõua.

Krk — 1 var.

b. Kes kahju ei kannä, see õnne ei leia.

Hel? (G. Anniko), Trv, Võn — 3 var.

räägitakse „antikvaarsetest haruldustest“). Rõõmu tuleb tunda selle üle, et näiteks emakeele õpetajail, kes soovivad vanasõnu õpilastele seletada, on nüüd vähemalt, kust neid leida; karta jälle seda, et nii mõnigi „keskmine tarbija“ teaduslikku aparati nähes lihtsalt ära ehmatab.

Natuke naljakas nentida, et ainuke praegu müügilolev eesti vanasõnade valimik on väliseestlaste oma, nimelt Ülo Jürima koostatud ja Eesti Rahvuslaste Kogu poolt Kanadas kirjastatud vihikuke *Eesti vanasõnad*. Pole aga meilgi õigust kodurahva peale näpuga näidata ja end paremaks pidada: see on meie ainus väljaanne ning sai teoks alles aastal 1972. Sisuks on ümmarguselt tuhat vanasõna pluss paarsada rida, mis pealkirjastet *Kõnekäänud ja ütelused* ning *Vanasõnalised hiiudsõnad*. Tollal trükit kakstuhat eksemplari on küll praegu lõpukorral ja väliseesti oludes võiks seda võtta teatud edunagi, kuid mingist vanasõna-vaimustusest see küll tunnistust ei anna.

Kodumaal teoksilolev suurväljaanne tuleb viieköiteline. Esimesed kolm tooksid kavakohaselt üle 15 000 vanasõna koos variantide ja kommentaaridega ning peaksid valmis olema aastal 1982. Viimased kaks köidet on põhiliselt registreeritud, mis kergendavad põhiköidete käsitsemist ka vene või saksa keele valdajaile.

Tohiks olla kõigi eestlaste ühiseks lootuseks, et selle tähtteose ilmumine teoks saaks; peaks olema meie ühiseks asjaks ka tegelik toetus tellimiste saatmise näol. Keegi kaks ennustada sellise suurteose uustrüki aastat?

Käesoleval silmapilgul on aga kõigil, kel on õnn omada kas *Eesti vanasõnade* 900-leheküljelist „monumenti“ või 32-lk. „monumendikest“, riiulil tükk esivanemate tarkust. On meie eneste teha, kas kasutame seda ise – või kingime kasutu kolina mõnele võõramaa targale, kes tänapäeval ei kannan enam Varraku, vaid parömioloogi nime. Ärgem öelgem, et vanasõnadest pole kasu, sest *kes kahju kardab, see kasu ei saa*, ütleb eesti vanasõna. Ja see vanasõna ei valeta – nagu paljud, paljud teised, mida meie esivanemad on oma elukogemuste põhjal kergesti meeldejäävasse ja veetlevassegi vormi valanud, et oma tarkust meie jaoks talletada.

Memento monumenti – pea aus oma esivanemate pärandust!

Mardi
Valgemäe

Sügishooajal 1980 on Eesti nimi esinend mitmel korral USA kultuurireportaažis. Kaheksateistkümnendal septembril andis üks ameerika muusik esimese kontserdi Eestis valmistet „Estonia“ klaveril. Üheksateistkümnendal oktoobril esitas Carnegie Hallis viiulikunstnik Gidon Kremer Arvo Pärdi helindi „Vennad“. Ning 21. oktoobril etendus Broadwayl asuvas *Uris* teatris Mai Murdmaa ballett „Etüüdid“.

Murdmaa koreograafia moodustas osa rahvusvahelise balletikuulsuse Natalia Makarova verivärske trupi repertuaarist. Makarova, endine Leningradis asuva *Kirovi* balletiteatri täht, hüppas ära 1970 Londonis ning tantsis ja lavastas siis *American Ballet Theatre*'i koosseisus. Hiljuti asutas ta uue balletirühmituse nimega *Makarova and Company*, mille kolmas programm koosnes pulmastseenist *Raymonda* viimasest vaatusest, Maurice Bejarti *pas de deux*'st Bachi muusikale, mida tantsisid Makarova ja Anthony Dowell, ja Murdmaa „Etüüdidest“ (*Studies*).

„Estonia“ teatri peaballettmeisteri Mai Murdmaa (kavalehel esines ta nimena Maya Murdma) loomingu hulka kuuluvad Barberi „Medeia“, Bartoki „Võlumandariin“ ning Eino Tambergi „Joanna tentata“. Mõne aasta eest lavastas ta Tallinnas „Varjundid“ Chopini muusikale. Ka New Yorgis esitet „Etüüdid“, mis kavalehe järele etendus esmakordselt väljaspool N.Liitu, on rajat Chopini helindeile, seekord nokturnile, ballaadile ning neljale prelüüdile, mida lavale paigutat klaveril kandis ette Andrew Litton.

Murdmaa „Etüüdid“, seat baleriinile ja kuele naistantsijale, osutus romantilise värvinguga abstraktseks kammerballetiks, nagu seda žanri harrastab näiteks George Balanchine. Vastandina vene tantsukunsti traditsioonile, mida iseloomustab õhtut täitev jutustav ballett, ankurdas Murdmaa oma koreograafia mitte süžees, vaid muusikas. Seepärast muutub eesti perspektiivist nähtuna huvitavaks Makarova kunagine väide, et ta otsustas lahkuda Nõukogude Liidust, kuna seal ei olewat võimalik katsetada uute balletivormidega. Murdmaa koreograafiliselt eksperimenteeriv ballett tõendab järjekordselt, et

Basic Course in Estonian. By Felix J. Oinas.*
Proposal for an illustrated supplement by Peeter Sepp. Prepublication for research use only.
Ottawa, 17. juunil 1980:16 (xerox 17,5 x 21,5 sm)

Paistab, et Sinu vihik on esimene sellelaadiline õppevahend eesti keele jaoks. Kuidas Sa sellele mõttele tulid?

Ma tahtsin lihtsalt midagi, mis oleks huvitavam vaadata kui trükitähed ja mõtlesin peamiselt kahele grupile: üks oli need mu sõbrad, kes eesti keelt üldse ei oska, ja teine – need oleme me ise, väliseestlased, kes tunneme huvi oma keele vastu.

Kas Sa kasutasid mingeid eeskujusid?

Ei, otseselt mitte, aga ma olin natuke mõjutatud oma prantsuse keele kursusest. Seal kasutati palju illustratsioone, ja peamiselt just naljapilte.

Aga eesti keele jaoks Sa midagi niisugust ei ole näinud?

Ei. Ma ei ole ka keelemees, tahaksin rohkem olla katalüsaator selleks et keelemehed otsiksid ja tarvitaksid kunstnike abi. Keeleõpetust saaks teha palju huvitavamaks, ta on tavaliselt jube kuivalt üles ehitatud.

On Sulle selle vihiku puhul reaktsioone tulnud?

Ei ole – peale mõne isikliku nendelt, kellele näitasin. Mõned eksemplarid rändavad küll vist maailmas ringi.

Oled Sa vahepeal seda mõtet edasi arendanud?

*Lk. 11:

ˈsaale	(you) get, receive
aru	reason, mind
ˈsaale aru	(you) understand
minust	out of me
Kas saale minust aru?	Do you understand me?
ˈjah	yes
ˈsaan aru or ˈsaan	(I) understand
ˈküll	surely, certainly
Jah, saan küll.	Yes, I understand ('I surely do.')
Saan küll.	Yes, I understand
ˈei ˈsaa aru	don't (doesn't) understand
Ei, ma ei saa aru.	No, I don't understand.

KAS SAATE
MINUST ARU?

SAAN
KÜLL

EI, MA EI SAA
ARU.

PALUN
RÄÄKIGE
VEIDI
AEGGLASEMALT!

PALUN KORRAKE!

VABANDAGE

SAAN
ARU

Jah, tegin veel ühe vihiku, n.ö. ropenduse sõnaraamatu... Minu teada meil trükis seda sõnavara kuskil ei ole julgelt välja öeldud ja illustreeritud. Nagu laste mängud, nii käib ka meie noorte ropendamaõppimine kohalikus keeles, nii et eesti keele sõnavaras on selle koha peal auk – välja arvatud ehk mõned lorilaulud, mis vanemad purjus peaga joravad.

Nii et huvi Sul selle piltipidi-keeleõpetuse vastu jätkub?

Ütleme nii, et oleksin valmis kaasa lööma, kui keegi hakkaks tõsisemalt tegema. Need kaks vihku

kaks tõsisemalt tegema. Need kaks vihku on ainult ettepanekud sellest, mida näiteks võiks teha.

Murdmaa ...

Tallinnas või Tartus on suhteliselt avaramad loomingu-tingimused kui Leningradis või Moskvas, nagu oleme seda tähele pannud teistegi kunstivormide puhul.

Koreograafiliselt eriti õnnestunuks tuleb pidada Murdmaa balleti viiendat osa (Prelüüd op. 28, nr. 18), mida tantsis tehnilise puhtuse ja peenelt vaos hoitud jõulisusega üldtuntud baleriin Cynthia Gregory. Seda suurepärasest soolot jälgides tajusime kiiresti, miks W.B. Yeats heitles küsimusega: „Kuis saame eraldada tantsijannast tantsu?“ Ansambli etteasteist mõjus kõige lüürilisemalt balleti kuues osa (Ballad op. 38), mille jooksul näis, vähemalt sellele vaatajale, et kolmikuiks jagunenud rühmad esitasid muu hulgas koreograafilisi sugemeid setu rahvatantsust „Kolmõgeski kaarassim“.

Ameerika arvustus, mis üldiselt suhtus negatiivselt Makarova trupi esinemisse, eriti mis puutus repertuaari valikusse, jäi põhiliselt rahule Murdmaa debüüdiga. Clive Barnes (*New York Post*) märkis „Etüüdide“ nüansirikust. Barton Wimble (*Daily News*) iseloomustas teost kui meeleeoluliselt ja dramaatiliselt veenvat tükki. Anna Kisselgoff (*The New York Times*) võrdles „Etüüde“ inglise ja ameerika Chopini ballettidega ning leidis, et eestlanna koreograafia on neist lihtsakoelisem ja vanamoelisem. Ta kriipsutas aga alla, et „Etüüdidest“ heiaastub tõeline talent ja tunnistas, et Murdmaa ballett osutus Makarova repertuaari parimaks palaks.

Tagasivaade ühele meeldejäävale kunstisünnimusele

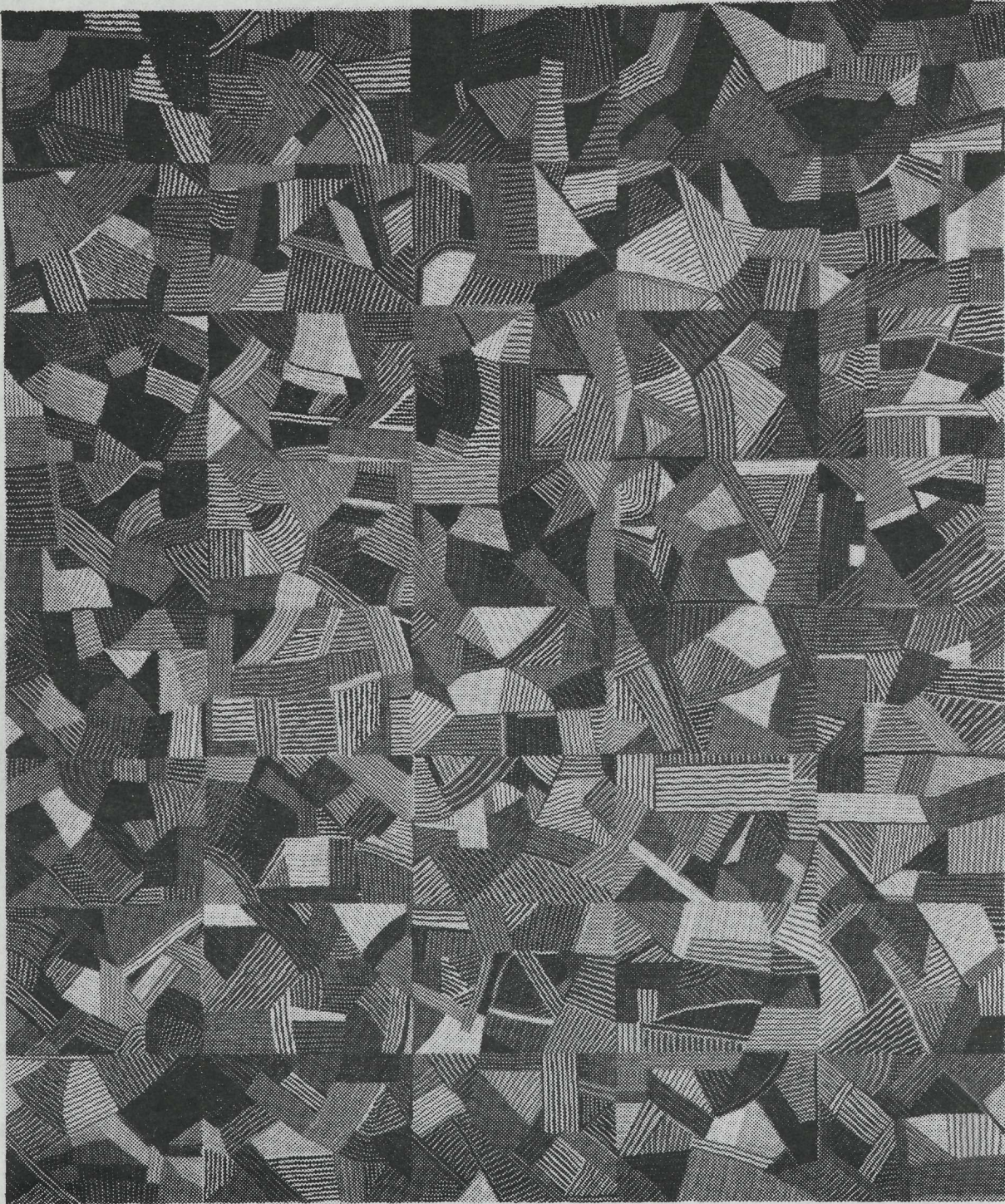
E d a
S e p p

Kui aasta 1980 tähistab uue dekaadi algust, siis on meil põhjust peatuda sündmuste juures, mis just sellel aastal tundusid olema suunanäitajaiks tervele järgnevale aastakümnele. Üheks niisuguseks sünnimuseks Põhja-Ameerika mandril võiks olla tänavukevadine noorte kunstnike näitus New Yorgis peetud Kultuuripäevadel: *Eesti eklektika kunstinäitus* (Estonian Eclectic Exhibit – ingliskeelses kataloogis seisid mõlemad nimed). Näitus oli uudsem ja huvitavam kõigist, mis kunagi Eesti Majas nähtud, ja ka üldtasemelt ajakohane, mis pole sugugi olnud meie ühisnäituste puhul tavaks.

Üllatav, et meil ikka on nii palju noorema põlvkonna kunstnikke, kes ennast veel eestlastena tunnevad ja kes on nõus isegi kaugelt oma töid eesti ühisnäitusele saatma. Võib järeldada, et kui korraldamise tase on kõrge, siis on ka osavõtjate arv suurem ja entusiastlikum.

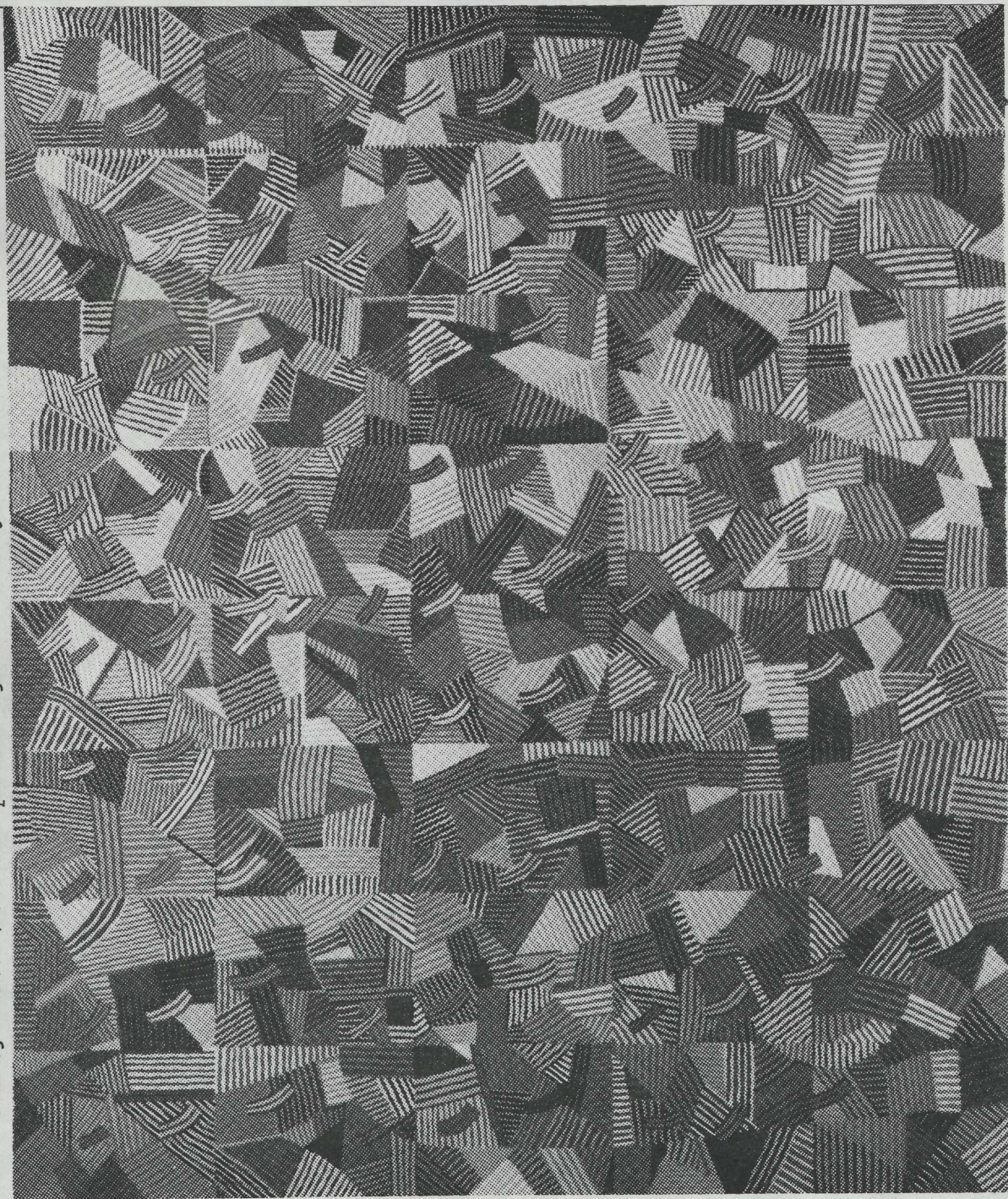
Näitusel osales 19 kunstnikku 48 tööga. Valdav enamus elab Ühendriikides: Lenne Grusky, Ülo Pokk ja Maret Stamm Kalifornias, Leelo Pajo Morris Floridas, Tiit Raid Wisconsinis, Jaak „Kriips” Segal Wyomingus, Edu ja Valdeko Tsing-Lee'd Kansases. Kanadat esindas Peeter Pajos üheksa fotoga. Maimu Rand Sperakis oli oma tööd saatnud Tuneesiast, Jaan van der Vederling Amsterdamist, Hollandist, ja Paul Haamer Pariisist, Prantsusmaalt. Nimedest võib järeldada, et paljud kunstnikest on pärit segaabiellust või ise abielus mitte-eestlastega. Kõik näitusel osalejad olid sündinud pärast 1940. aastat, seega alla 40 aasta vanad.

Näituse organiseeris disainer-kujundaja Toomas Vink-Lainas, kes on sündinud Tartus 1943. aastal ja elab New Yorgi lähedal. Eesmärgiks oli näidata, et on olemas kunstnikke nooremast põlvkonnast, kes töötavad moodsas tehnikas ja peavad ennast ikka veel mingil määral eestlasteks. Motto oli märgitud inglise keeles näituse kataloogis:

Tiit Raid, Taa1 (akrüül paberil, 22" x 25", 1979-80)

Tiit Raid, Tööd (akrüül paberil, 22" x 25", 1980)

The artists represented here have exercised their creative impulses in varying geographical settings. We attempt to combine the historical reality that our people have been dispersed around the world yet they have an element in common, namely, the Estonian heritage. The environmental nurturing of the imagination and the origins of that imagination is what is interesting to detect within the framework of modern art. The Estonian Cultural Symposium presents such a collection for the first time this year and expects to do so every four years in order to review this artistic statement.

Toomas Vink-Lainas ise esitas kolm suureformaadilist õlimaali roosakas-oranžides toonides, kus oli näha ilmset hingesugulust ameerika ekspressionismi ühe esiisaga — Hans Hoffmanniga. Disaineri silma reetsid geomeetrilised laigud ekspressionistlikul maalil ja distsiplineeritud kompositsioonitunnetus.

Eriti jäid meelde Tiit Raid'i kolm tööd. Need olid kõik geomeetrilise struktuuriga ja suhteliselt väikseformaadilised. *Flurent* ja *Tratant* olid maalitud pleksiklaasi mõlemale poolele akrüülvärvidega, mis tekitas huvitava sügavustunnetuse. Välispinnale paksult lisatud akrüül gel medium tekitas vibreeriva mulje. Teatud hingesugulust oli Tõnis Vindi, Raul Meele ja Sirje Lapini töödega Eestis. Kolmas Raidi töö oli värvitud akrüüliga paberile (illustratsioon). Tiit Raid õpetab Wisconsinis ülikoolis; ta on 40-aastane.

Andekas ja lootustandev oli noor Valdeko Tsing-Lee, kes on sündinud 1958 USA-s eesti-soome ja hiina-saksa segaabiellust ning räägib eesti keelt. Tema tööd on kontseptuaalsed. Lähtepunktiks oli ta kasutanud kellegi tundmatu naise — Marion DuPond Scott'i — mälestuste albumit. Naine ise on võibolla juba surnud ja album oleks unustusse või prügimäele määratud, kui Valdeko poleks selle juhuslikult leidnud, lõiganud ümber, kleepinud uuesti kokku ja siis selle peale edasi maalinud. Nii tekkis uus looming kahe inimese tööst, mis väljendas kaduvust, aega ruumis ja loomingut relatiivsust.

Paul Karl Haamer on sündinud Viljandis 1941.a., hari-
duse saanud Rootsis ja töötab praegu Pariisis. Ta esi-
nese suuremõõtmelise abstraktse ekspressionistliku akr-
rüülmaaliga, mille struktuuriline ülesehitus tuletas
meelde Franz Kline'i maale. Tagapõhi oli maalitud hele-
dates, pastelsetes toonides laia pintsliiga, struktuur
oli värvitud peale mustade, laiade, ekspressionistlike
pintslitõmmetega, mis jätsid tumedad jooned heledale
tagaplaanile. Üldmulje oli jõuline ja hästi tehtud
eklektika!

Jaan van der Vederingi suureformaadiline geomeetiline
akrüülmaal oli kompositsioonilt hästi tasakaalus ja
reetis ühelt poolt kunstniku arhitektuurilist tagapõh-
ja, teiselt poolt hollandi De Stijl'i koolkonna mõju-
sfääri.

Siin on nimetatud ainult paar kunstnikku, kellede tööd
jäid eriti meelde. Oli teisigi huvitavaid ja andekaid,
sest näituse üldine tase oli hea. Tundus, et ainult
mõni töö ei sulanud oma tasemelt näituse üldpilti ja
oli ehk sisse võetud diplomaatilistel põhjustel.

Tahan loota, et näitus on suundanäitav järgmisele aas-
takümnele ja et meil on ka edaspidi eesti sündmustel
võimalik tutvuda kõrgetasemelise, kaasaegse kunstiga,
mille loojad on noored eesti päritoluga kunstnikud.

Jõuluks ilmus

V Ä L I S - E E S T I K U N S T N I K K E

Väike biograafiline leksikon

Koost. Olga Berendsen, Mall Puhm, Vello Salo.

Kirjastus MAARJAMAA, Toronto - Rooma 1980.
240 lk. + 14 reproduktsiooni. 261 elulugu.

Hind C\$ 10.- (U\$ 9.-), köites 12.- (11.-).

Tellida *Aja Kirja* toimetuselt.

Juttu on seekord jälle ühest nendest plaatidest, mis salvestet Eestis, valmistet Rootsis ja nüüd müügil ka siin mandril¹ (vrd. AK 4-5/80:28). Plaat kannab sama pealkirja kui käesolev arvustus, kuigi ühtlasi oleks see võinud olla ka „Anne Maasiku Muusikamaailm”.

Plaadi ümbrisel on juttu sellest 30-a. eestlannast ja tema kunstist. Kukub välja, et ta on lauljatar ja kihvt etleja (ehk luule-deklameerija). Samaaegselt on Anne ka näitleja, kes on ilmunud Tartu „Vanemuise” laval, ja kaasategija vähemalt ühes mängufilmis. „Rännak lauluvainule” märgib esimest katset teda väljaspool Eestit tutvustada.

See tragi naisterahvas on isehakkaja ja ilmselt läbi elanud tõsise „eneseotsingu”. Tartusse tuli ta kujukunstnikuna; selle ameti maha jätnud, töötas ta koristajana/öövahina, enne kui ta lõpuks endale lauljana kuulsuse saavutas.

Plaadil on kokku kümme pala. Viisid on kõik Anne Maasiku poolt loodud peale kahe — üks nendest Peruu rahva viis, teine *Siberi meloodia* (mida ei tohiks mitte ära segada mü's esitet *Siberi hümniga*). Neli laulu laulab ta üksipäini, viis on saatega ja ühes esinevad ainult pillid (mini-orkestri koosseisus on kitarr, plokkflööt, trummid, kellukesed ja okariin).

Endi sissejuhatuses toonitavad Tönn (Tönn?) ja Mikk Sarv²; et Anne Maasikut ei saa kellegi teisega võrrelda, sest ta laul ja looming on ainulaadne, isikupärane. See vastab tõele. Proovitakse kirjeldada tema helikunsti: viisid olevat „segu eesti rahvamuusika intonatsioonidest ja idamaisest koloriidist”. Peab mõistma, et üle kõige on siin tegemist väga lihtsa muusikaga, mis viib mõtted paratamatult ajastule, mis möödunud mitusada aastat tagasi. Kirjeldus „primitiivne” oleks ideaalne, kui sellega ei kaasneks tagurlikkuse hõng.

¹ TERRA Records, Stockholm 1980, US\$ 10.- (*Vaba Eesti Sõna*)

² Vrd. *Sirp ja Vasar* 22. II 1980:10 (t. m.).

Plaadi esimesel poolel on viis pala, suurem osa nendest Ernst Enno sõnadega. Kõik laulud on üksteisele sarnased ja kahjuks pisut tüütavad. Kuulates viimase laulu sõnu („Ma kõnnin hallil lõpmata teel ...“) hakkas ka minu kannatus lõppema!

Teine pool on aga hoopis teine lugu. Muuhulgas leiame laule seatud Eino Leino ja Jaan Kaplinski tekstidele, mis on ilma saateta esitet. Need on improvisatsioonirikad ja tõesti ilusad. Anne selge ja jõuline alt on siin kõige mõjukam. Samuti just nendes soolo-lauludes tuleb esile selle kunstniku aus muusikavaist ja siiras helitunnetus.

Kokkuvõttes: soovitan seda (tehniliselt puhast) plaati igaühele, kes õpib või armastab muusikat. Erilist rõõmu selle LP üle tunneksid aga need, kes harrastavad nn. „etnilist“ muusikat, regilaulu ja keskaegset heli ja meeoleolu. Kindel on see, et Anne Maasiku loomingul on eriline võlu – mida on aga vist väheste poolt hinnatud.

Arvustas Hillar Liitoja

LAULIK RUNNEL

Eesti kirjandus pärast sõda XVII (algus AK nr. 11)

*I l m a r
Mikiver*

Luulet ei kuulata, vaid kuulatakse päält, olevat John Stuart Mill kunagi ütelnud. Paul Valery arendab seda mõtet edasi umbes nõnda: luule on säärane kahekõne, milleks ei ole muud vajadust kui see, mille ta ise tekitab, kummaline kahekõne, otsekuu tuleks ta kellelki teiselt kui rääkijalt ja läheks kellelegi teisele kui kuulajale. Luule on puhas ainult sisemise dialoogina, mida kuuleme poeti oma katusekambris iseenesega pidavat ('kuuleme päält'). Ent estraadilt otse suurele kuulajaskonnale suunatud värssid ('kuulajaile') ei ole pärisluule.

Selle huvitava vahetegemise alusel jõudsid Kodu-Eesti kuuekümnendlastest puhta luuleni välja Paul-Eerik Rummo ja Jaan Kaplinski (nagu veidi enne neid ka Ain Kaalep), kuid enamiku teiste kaasaegsete värssidest kõlab – nende ajajärgu-truudusest hoolimata – läbi

estradikaalutlusi... eesmärki: olla mõeldud kuula-
jaile, õpetuseks, meelelahutuseks või võitlushüdeks.

Esimest eesmärki teenivad näiteks Arvi Siig, s. 1938, debüüt 1962 (samas kassetis, millest eespool juttu oli) ja Rudolf Rimmel, s. 1938, deb. 1963; teist, meelelahutuslikku eesmärki – Andres Ehin, s. 1940, deb. 1967, ja kolmandat, rahvusliku lipukandja eesmärki – Hando Runnel, s. 1938, deb. 1963. On aga tähtis ära märkida ka see erand 'kes kinnitab reeglit' – Viivi Luik, s. 1940, deb. 1962 – mitte ainult, et ta on see ainus kuuekümnendlane, kes ei ole „poiss“, vaid kuna Viivi Luige luule kuulub selle sisedialoogi kategooriasse, mida luuletaja peab iseendaga ja mis ei ole mitte mõeldud estraadi jaoks. Seega ei saa päris õigustada kõnealuse sugupõlve kohta väljendit „kuuekümnendate aastate poisid“ – see kõlaks isasšovinismina.

HANDO RUNNEL nimetab oma luuletusi järjekindlalt 'lauludeks' – pärast 1965.a. kassetis ilmunud esmikkoogu *Maa lapsed* järgnevad *Laulud tüdrukuga* 1967, *Avalikud laulud* 1970 ja *Lauluraamat* 1972 – ning kerge neid viisistada ongi (vt. kasvõi AK 1/78, Jaan Seim sõnadele *Kui pidud on peetud...*) Põhjus on sama, mis on teinud Runnelist oma sugupõlve lipukandja: tema luule rahvalikkus. (Kuuldavasti liiguvad tema luuletused juba enne trükkiminekut rahva hulgas käest kätte ja suust suhu.) Olen teisal (*World Literature Today*, Winter 1980) juhtinud tähelepanu sellele, et Runneli luulest kajab läbi neli sugupõlve: Juhan Liivi lihtsad rütmid, Henrik Visnapuu siiras kodumaa-armastus, Heiti Talviku morbiidne iroonia ja Artur Alliksaare pöörased alliteratsioonid – kõigist neljast just see, mis on kõige rahvalikum. Järgnev näidis võibolla suudab seda osalt ilmetada:

Jääst vabaks jahe meri,
jääst vabaks põllupind
saab alles märtsis-aprillis,
mu armastus vajab sind

nüüdsama südatalvel,
kui jääs on nii ida kui lääs,
kui lumes on põhi kui lõuna,
sa oled mu lootus, mu pääs.

Jääst vabaks jahe meri,
jääst vabaks põllupind
saab alles märtsis-aprillis,
kui suudad, sulata mind

nüüdsama südatalvel,
ma tunnen, mu liikmed on jääs,
on lumelibled mu veres,
nad kasvavad hangeks mu pääs.

Talvepildis (see oli *Talvelaul kogust Mõru ning mööduja* 1976) kajastub siin ilmselt ühe üldtuntud isamaalaulu elemente, mis on kõlanud tihti eesti sõdurite, kuuldavasti isegi hiljuti värvatud nekrutite suus.

Paul-Eerik Rummo kirjutas Runneli esimese antoloogia (*Kodu-käija* 1978) ilmumisel *Loomingus* (5/79) need meelde jäävad sõnad: „Kirjeldaksin Runnelit kui meie praegust võibolla kõige eestilikumat luuletajat...”

Selle siira tunnustuse amplituud laieneb veelgi, kui me varsti, Jüri Üdi puhul, naaseme eesti kaasaegse lori- laulu, ehk nagu Rummo ütleb, 'võlla- ja lõõplaulu'-kultuuri juurde, millesse Runnel on andnud olulise panuse.

Ühe ülemineku-fenomenina tuleb aga enne vaadelda Andres Ehinit.

(Järgneb)

(Lugeja
veerg)

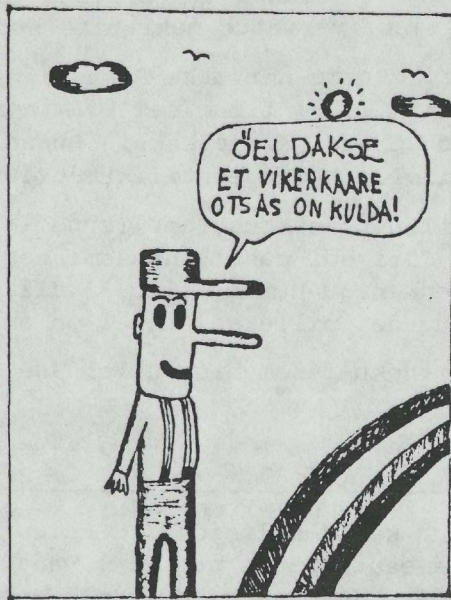
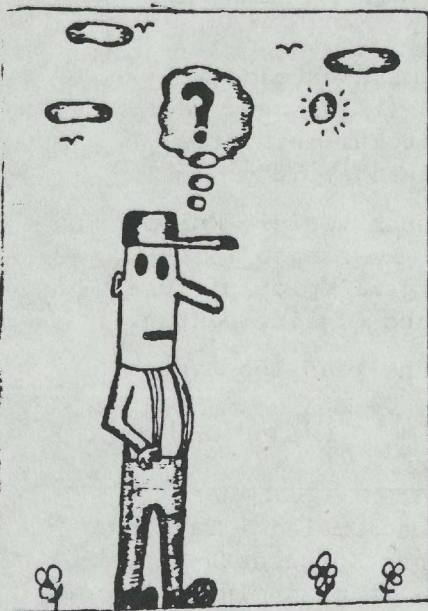
Armsa ema keele helmeid võix täiendada. Omalajal Tallinna Majaperemeeste panga pealik – vana Ants Kõrgesaar – tavat- ses öelda: „Head aega, mul pole aega, ma pean minema minema, – mul pesupesu päev.” Kooliajast on meeles: „Kas rasv või või, või või või rasv?” Olex huvitav ka kuulda, kuidas loeb välja ameeriklane ilusaid emakeelseid nimesid ja sõnu: Agur- raiuja, Mäeumbaed, Luhaäär, kuu-uurija, übernurgajutt... – ja eesti keele pikimat sõna (ütles Gustav Adolphi eestikeele õpetaja Paul Viires):

raudteevahinainaisepõllepaelanööpauk? ...

Kas keegi keeleteadlane seletax ära, mis vahe on *üksteist* ja *teineteist* vahel? ... Kunagi ammu oli eesti lehes: „Kind- ral Anders kohtus eestlastega”. Olin kohkunud: tohoo, mix kindral kohtusse läx? Kuni lugedes selgus, et oli tegu hoo- pis *kohtamisega*.

LX, Victoria B.C. (Kanada)

T.m.: I. Mikiver käsitleb välis- ja kodueesti kirjanduslugu teatavasti tervikuna. Tegemist pole aga valmis käsikirjaga: *AK* on selle ära toonud sedamööda kuidas üksikud osad on val- minud. – *Teineteise* tarvitamist kahe, *üksteise* aga rohkemate kõnesolevate puhul on osa keelemehi püüdnud õpetada, kuid paljud seda vahet ei tea ega tee. – „Neegripildid” on õnne- tus trükikojas iseenesest heade fotodega – kahju!

HEIKI

Pealkirja all *Metroo ühing asutatud* kirjutab äsjailmund *Metroo teated* järgmist:

Metroo on tegutsenud 1976.a. saadik kui töögrupp ilma kindla vormita. Nelja aasta jooksul on Metroo pidanud kolm pikemat seminari, välja andnud kaks raamatut ja korraldanud mitmeid õpperinge.

Alus metsaülikoolide liikumisele pandi Kanadas, kus mindi metsa ja tehti mü. Austraalias on ka mitu aastat tegutsenud müA. Mü idee toodi Rootsi, kus panime selle asja nimeks Metroo. Kommunikatsioon – maaalune ja maapealne ideede levitamine on olnud Metroo moto.

Metroo liigub edasi. Metroo tegevust on kavandanud ja läbi viinud toimkonnad. Need toimkonnad on olnud lahtised. Et saada kindlamat ja paremini planeeritud tegevust oli vaja Metrood organiseerida. See organisatsioon aitaks läbi viia aasta-läbi tegevust ja garanteeriks ka juurdekasvu ja üldse efektiivsemat asjaajamist. Ühenduses organisatsiooni loomisega väljendati ka Metroo eesmärk, mis on „koondada isikuid, kes on huvitatud eesti probleemidest ja eesti rahva tulevikust. Neid küsimusi arutab Metroo ajakohasel viisil ja tänapäeva maailma olukordade valgusel. Oma töö ja tegevusega taotleb Metroo väliseestluse edasipüsimumist elavas kontaktis eesti rahva ja kultuuriga kodumaal" (Metroo põhikirja esimesest paragraafist).

Kuidas Metroo liigub. Metroo töö toimub peamiselt toimkondades, mida on praegu kolm: kava-, majandus- ja praktiline toimkond. Jooksvaid asju ajab valitud juhatus. Toimkondadesse võivad kuuluda kõik, kes oma tööga tahavad Metroos kaasa aidata ... Seni on Metroo peamiselt tegutsenud Stockholmis, aga on loota, et ka mujal läheb Metroo tegevus käiku kohapealsete Metroo ühingute asutamise läbi.

Liikmed. Metroo tegevuse aluseks ja eelduseks on aktiivne liikmeskond. ... Metroo muretseb endale Stockholmi Eesti Majja ruumid. Ruumide üürid majandatakse liikmemaksude kaudu. See tähendab, et meil on võimalus endale „baasi" muretseda, kus võime järjekindlalt kokku saada.

KUU-II

NR.1:3

I

In Australia in 1980, there are many people who have an interest in their Estonian background. We feel their curiosity is not being adequately catered for and have posed a solution by the publication of this magazine. "KUU-II" will both seek to feed people's interest and at the same time fill the gaps in existing channels of communication.

The degree of fluency in the Estonian language has seen a steady decline, especially among younger age groups of Estonian descent. At the same time, most sources of information on aspects of Estonian life and culture are in Estonian, and are for that very reason inaccessible. "KUU-II" will publish the bulk of its articles in English, and include material which caters for people of different levels of proficiency in Estonian.

There is a sizable reserve of untapped talent amongst people of an Estonian background in Australia - artists, musicians, writers, academics and sportsmen - all of whom have, for one reason or another, little or no contact with other Estonians of similar interests. "KUU-II" will seek to highlight and harness this talent and provide a readily accessible forum for discussion of matters of community interest.

There is a tendency amongst Estonians in Australia to ignore contemporary trends in Estonian culture. "KUU-II" will survey the various cultural streams in both Soviet Estonia and Estonian emigre communities and treat Estonian culture as it deserves to be treated - as a force of the present, not as an appurtenance of the past.

We hope to be able to get the best out of Estonian culture in an Australian context, and by doing so, inspire greater awareness and thought in people of their Estonian background and its relevance to the 1980's. "KUU-II" is a call for people to give questions relating to the multicultural heritage of Australian-Estonians some active consideration. It is a call that, we hope, will not remain unanswered.

RAHVUSLIK

KONTAKT

NR. 1/1981

Avalik kiri Eesti NSV-st

Ajalehtedele "Pravda", "Rahva Hääle" ja "Sovetskaja Estonia"

14. oktoobril 1980. a. ilmus Eesti NSV ajakirjanduses ETA teadaanne "Vabariigi Prokuratuuris".

"Seoses Tallinnas viimasel ajal aset leidnud jämedate avaliku korra rikkumistega noorukite gruppide poolt, mis on kutsunud töötajates esile õigustatud nõrdimuse ja rahulolematuse, on ENSV Prokuratuur algatanud kriminaalasia nende korrarikkumiste algatajate ja õhutajate vastu, samuti kuritegelike huligaanide vastu. Kõiki asjaolusid uuritakse hoolikalt, pärast mida süüdlased võetakse seadusega ettenähtud vastutusele".

See 48-sõnaline tekst on seni ainus nõukogude trükisõna ilmunud teade Tallinnas ja mujal Eestis aset leidnud noorte väljastumiste kohta. ETA teatele lisaks on koosolekutel koolides ja asutustes levitatud suusõnalisi teateid toimunust. Et sündmuste pealtnägijaiks on küllalt palju Tallinna külalisi vennasvabariikidest, on kujunenud võimalus mitmesuguste kuulujuttude levikuks kogu Nõukogude Liidus. Kõik see, mis viimasel ajal on aset leidnud, sunnib meid kirjutama.

Muret tekitab Tallinna sündmuste juures vägivald, mille jätkumiseks on esinenud üleskutseid hiljemgi. Vägivalla kasutamine osutab sellele, et meie ühiskonnas on tekkinud ohtlikud lõhed ja vastuolud kasvatajate ja kasvatatavate vahel, juhtide ja juhitud vahel. Tegelikuses esinevaid pingeid teravdab veelgi mittevastavus selle vahel, mida väidetakse olevat ja mis tegelikult on.

Leiame, et niisugune olukord on ohtlik ja ei saa kesta, toomata kaasa raskeid tagajärgi Eestile ja kõigile, kes siin elavad. Andestamatu oleks õigustada õiguskorra rikkumist, kuid andestamatu on ka ignoreerida selle sügavaid juuri ja põhjusi. Seetõttu peame oma kohuseks juhtida tähelepanu järgmistele asjaoludele.

Pole tõenäoline, et tuhandete noorte meelevaldusteni viis üksikute õhutajate tegevus. Meile tundub, et selles väljendub võimendatult täiskasvanute, paljude Eesti elanike rahulolematust.

Tegemist on laia sotsiaalse probleemiga, mille lahendamine on võimatu kogu ühiskonna osavõtuta. Selleks tuleb kõigepealt ühiskonda probleemist informeerida.

Rahulolematust on süvenenud viimastel aastatel, kuid on kujunenud hoopis pikema aja jooksul. Selle rahulolematuse on põhjustanud mitmed sotsiaalmajanduslikud probleemid, mida pole suudetud lahendada. Taustaks on olme pinnal tekkivad konfliktid (sabad kauplustes, tarbe- ja toidukaupade defit-

siitsus ning nende ebäühtlane jaotamine), mis soodustavad alkohoolismi, kuritegevust, perekonna ebastabiilsust ja muid laostavaid nähtusi. Need konfliktid liituvad Eestis rahvusõiguslike suhete korrastamatusega.

Muid probleeme on avalikkuses rohkem või vähem käsitletud, kuid meile tundub, et rahvuslikul pinnal tekkinud konflikte on seni esitatud ainult kui huligaanlikke. Seepärast on meie kirjas pööratud tähelepanu eelkõige sotsiaalsete konfliktide rahvuslikule aspektile.

Rahvuslikul pinnal tekkivad konfliktid muudab eriti tõsiseks see, et nende põhjusi ei ole meie avalikus sõnas seni piisava avameelsusega käsitletud — see peegeldub kasvõi eeltoodud ETA teadaandes. Meie arvates on rahvuslike konfliktide ja pingete põhjuseks Eestis mõlemate suuremate rahvusrühmade — eestlaste ja venelaste ebakindlus, osalt isegi hirm oma identiteedi pärast. Hirm aga sünnitab irratsionaalset, sageli otseselt agressiivset käitumist.

Ebakindlust ja hirmu on põhjustanud mitmed objektiivsed ja subjektiivsed faktorid, mida ei tohi vaadelda eraldi, vaid koos: objektiivseid sündmusi majanduse, demograafia ja kultuuri vallas nähakse ja tõlgendatakse vältimatult ka läbi rahvustunde prisma.

Eestlaste ebakindlust oma tuleviku suhtes on põhjustanud järgmised asjaolud:

— eesti elanikkonna osakaalu kiire vähenemine, eriti Tallinas, kus eestlased on muutumas vähemusrahvuseks;

— eesti keele kasutamise piiramine asjaajamises, olmes, teaduses ja mujal. Seda tendentsi iseloomustavad näiteks eesti keelt ja kirjandust käsitlevate väitekirjade kohustuslik esitamine vene keeles, Eesti NSV 40. aastapäevale pühendatud piduliku koosoleku läbiviimine ainult vene keeles;

— eestikeelse ajakirjanduse ja paljude raamatute, eriti rahvuskultuurile oluliste teoste muutumine raskesti kättesaadavaks, rahvuslike teaduste arengu ilmne pidurdatus;

— ülepingutatud ja oskamatu propagandakampaania vene keele õpetamiseks koolides ja lasteaiades, ajaloõpetuses esinev venelaste osa eriline esitõstmine teiste rahvuste arvel;

— tööstuse ekstensiivse arengu üleforsseerimine üleliiduliste ministeeriumide poolt, pööramata küllaldast tähelepanu sellega kaasnevale ökoloogilise tasakaalu rikkumisele;

— kakskeelsuse propageerimine ühepoolselt eestlaste hulgas, millele ei vasta midagi samasväärtset muulaste seas — see süvendab eestlastes tunnet, et nende emakeelde suhtutakse kui teisejärgulisse keelde; ajakirja "Russki Jazôk v Estonskoi Škole" kõrval puudub analoogiline ajakiri eesti keele õpetamiseks kohalikes vene koolides;

— juhtivatele ja rahvuskultuuri probleemidega tegelevatele ametkohtadele inimeste määramine, kellel ei ole piisavalt teadmisi eesti kultuurist ega huvi selle vastu.

Eestlaste rahvustundeid häirivad samme põhjendatakse enamasti majanduslike kaalutlustega. Meile aga näib, et eestlaste seas ilmnev meelekihedus ja ebakindlus ei saa jätta avaldamata mõju majanduse efektiivsusele ja töö kvaliteedile.

Võib arvata, et Eestis elavatel venelastel, ukrainlastel, valgevenelastel ja teistel mitte-eesti rahvusest elanikel on raskusi, etnilise identiteedi leidmisega — nad on väga mitmekesist rahvuslikku, geograafilist ja sotsiaalset päritolu. Eestlaste ja teiste rahvaste psühholoogilised erinevused on seni jäänud täiesti uurimata. Tihti ülehinnatakse saavutatud ühtsuse sügavust. Sageli tekivad rahvuslikud konfliktid vaid sellest, et inimesed ei mõista üksteise käitumist ja tõlgendavad seda valesti. On äärmiselt oluline teada rohkem Eestisse emigreerunud inimeste sotsiaalsetest, etnilistest ja kultuurilistest probleemidest ning sellest, kuidas need on seotud eestlaste samalaadsete probleemidega.

Samuti peaksime teada saama ja avalikult kõnelema ning kirjutama sellest, mis teisi häirib eestlaste suhtumises ja käitumises. Mõlema peamise rahvusrühma vahel ilmneb usaldamatust ja sellel pinnal levivad eelarvamused, stereotüüpsed eksikujutelmad ning kuulujutud, mis taas osutab vajadusele saada ja levitada olukorrast objektiivset informatsiooni. Tõde defitsiit on ohtlikumaid defitsiite.

Eestlaste rahvustunne on mõnelt kohalt äärmiselt hell ja siin võib hoolimatusel olla eriti tõsiseid tagajärgi. Eestlaste ülitundlikkust eriti oma keele suhtes seletab see, et aastasadu on siinsed sakslastest valitsejad suhtunud eesti keelesse põlgusega ja terve eelmise sajandi on eestlasi algul sakslaste, hiljem tsaarivõimude poolt püütud veenda emakeelse kultuuri võimatuses, otstarbetuses ja kahjulikkuses. Eestlased löid omakeelse kultuuri saksa mõisnike ja tsaarivõimude mõnitusele ja survele vaatamata ning seeläbi on eesti keel eestlastele kättevõideldud *inimvääriskuse* sümbol. Eestlastega saab siin lähemalt suhelda vaid see, kes oskab nende keelt või vähemalt avaldab selgesti oma lugupidamist selle vastu. Inimene, kes elab aastaid Eestis ja on lugupidamatu eesti keele ja kultuuri vastu, solvab sel kombel tahes või tahtmata, teades või teadmata, eestlaste inimvääriskust. Suhtumine eesti keelde on üks sõlmküsimsusi eestlaste ja teiste rahvusrühmade vahekordade kujundamisel Eestis.

Eelnev ei taha ega saa olla ammendav käsitlus seikadest, mis on ülemäära pingestanud põhiliste rahvusrühmade suhteid Eesti NSV-s. Me tahame ainult osutada mõnele põhiprobleemile, eelkõige aga vajadusele rahvusprobleeme lahendada, au-

salt ning põhjalikult uurida ja arutada kõigil tasemetel, alates rangelt teaduslikest käsitlustest ja lõpetades laiade diskussioonidega ajakirjanduses, raadios, televisioonis, koolides ja ettevõtetes.

Et vältida Tallinnas asetleidnud sündmuste kordumist ja leevendada olemasolevaid rahvuste vahelisi pingeid, tuleks kõigepealt võtta midagi ette eestlaste kõikumalöönud oleviku- ja tulevikukindluse taastamiseks ja selle tagamiseks, et Eesti põliselanikele jääks alati otsustav sõna oma maa ja rahva tuleviku kohta. Küsimus Eestimaa tulevikust ei tohiks jääda üleliiduliste ministereid, peavalitsuste ja teiste ametkondade otsustada. Kõigile suurematele sotsiaalmajanduslikele ettevõtmistele, näiteks suurte tööstusettevõtete rajamisele või laiendamisele peaks eelnema võimalike sotsiaalsete, psühholoogiliste ja ökoloogiliste tagajärgede uurimine ja avalik arutelu.

Revolutsioonist alates on eesti keelel olnud konstitutsioonilised tagatised ja teda on kasutatud ametliku keelena kogu Eesti alal kõigis avaliku elu valdkondades. Igal Eesti NSV piirides elaval eestlasel on olnud enesestmõistetav õigus eestikeelsele kesk- ja kõrgharidusele ning emakeele kasutamisele asjaajamises nii kõnes kui kirjas.

Arvame, et selle printsiibi seadusandlik fikseerimine Eesti NSV Ülemnõukogu poolt normaliseeriks oluliselt praegust ebatervet õhkkonda.

Rahvuslikud konfliktid võivad kerkelt viia usaldamatuse ja viha eskalatsioonini ja muuta võimatuks ühiskonna rahuliku arenemise. Seda saab tagada ainult kõigi siinsete rahvusrühmade koostöö. Sellepärast peame möödapääsmatuks tekkinud olukorra ausat ja sügavat analüüsi. Me soovime, et Eesti saaks ja jääks maaks, kus ükski inimene ei peaks tundma solvanguid ja takistusi oma emakeele või päritolu pärast, kus rahvusrühmade vahel on mõistmine ning pole vihkamist, maaks, kus valitseb kultuuriline ühtsus mitmekesisuses ja keegi ei tunne oma rahvustundeid või kultuuri ohustatuna.

Tallinn — Tartu 28. oktoobril 1980. a.

Priit Aimla, Kaur Alttoa, Madis Aruja, Lehte Hainsalu, Mati Hint, Fred Jüssi, Aira Kaal, Maie Kalda, Tõnu Kaljuste, Toomas Kall, Jaan Kaplinski, Peet Kask, Heino Kiik, Jaan Klõsheiko, Kersti Kreisman, Alar Laats, Aare Laht, Andres Langemets, Marju Lauristin, Peeter Lorents, Vello Lõugos, Endel Nirk, Lembit Peterson, Arno Pukk, Rein Põllumaa, Paul-Eerik Rummo, Rein Ruutsoo, Tõnis Rätsep, Ita Saks, Aavo Sirk, Mati Sirkel, Jaan Tamm, Rein Tamsalu, Andres Tarand, Lehte Tavel, Peeter Tulviste, Mati Unt, Arvo Valton, Juhan Viiding, Aarne Üksküla.

ARTIKLID

AABS arvuäes	159	K.Lokk, Mage Margareeta	418
E.Aavik, <i>Enda-abi (self-help) võimalusi</i>	2284	S.Luige-Kuriste, <i>Langes üks täht [M.Under]</i>	274
"Ajuraju"	1623	J.Maandi, <i>Rootsi riik ei toeta</i>	922
E.Aruja, <i>30 a. Baltica vahendamist</i>	314	Sämstädi suurpere	1032
Tartu Instituudi tegevusest	322	E.Melberg, <i>Naistekirjandusest</i>	2112
Sõnamängudest	2736	L.Meri, <i>"Linmutee tuuled"</i>	176
P.Aruvald, <i>Kuidas saada rahvalaulikuks</i>	258	I.Mikiver, <i>Eesti kultuuri ühtekuuluvusest</i>	94
	Vrd. 2738 & 2851	Tippkutid ja koirohi	1030
K.Aun, <i>Kultuurautonoomia</i>	918	Eesti luule 1945-1955	115 & 1218
<i>Estoloogia põhialused</i>	1915	Eesti proosa 1945-1955	1340 & 1430
<i>Public letter to Tim Bates</i>	2716	Vahtkonnavahtetus 15 12 1934 2031	2132
Austraalia	2416	Eesti proosa 1956-1968	2216
T.Bates, <i>Impressions from "Seedrioru"</i>	269	Vahtkonnavahtetus 1956-1968	2334
J.Dreifelds, <i>Elu Eestis, elu Soomes</i>	2821	Proosa Eestis 1956-1968	2429
E.Eerme, <i>Eksliibris eksilias</i>	215	60-ndate aastate poisid	2523 & 2626
E.Eichenbaum, <i>That Old Guard Image</i>	149		2726 & 2834
P.Einola, <i>"Kungla" kolmkümmend</i>	1939	"Sürrealist" Ehin	3023
H.Grabbi, <i>Eesti esindusluulet</i>	210 & 39	T.Miljan, <i>Rahvuslik müüt ja šovinism</i>	1712
<i>Montreali väärt</i>	48	O.Muska, <i>Austraalia</i>	2416
V.Helk, <i>Jesuiidid Tartus</i>	1517	MÜ kolmteist	2126
<i>Muusik Buccius?</i>	1717	O.Müllerbeck, <i>Trent 21. - 23.5.1977</i>	1019
Ü.Ignats, <i>Propaganda ja kontaktid</i>	266	K.Naelapea, <i>Olgu odav, ometi oivaline</i>	28
H.Jõe, <i>Demokraatlik foorum Kanadas</i>	36	Jaan Oad	2843
<i>Suhtlejad ja nuhtlejad</i>	610	F.Oinas, <i>Kaksikkeelsuse eelised</i>	513
<i>Liiga vara ja liiga hilja [Noorte a.]</i>	910	<i>Julius Mägiste 1900-1978</i>	164
<i>Eesti kool 1918-1940</i>	1439	<i>Ei tede poisid...</i>	2311
MÜ <i>"linnaosakond"</i>	2029	<i>Nõmehitre rahvas</i>	2624
<i>Keelekarastust puuamumatest</i>	2724	<i>Kalevipoja vanne</i>	304
L.Jõe, <i>Seminar [VEKSA 1977]</i>	1024	T.Onu, <i>Pildiraamatutest</i>	620
E.Järvesoo, <i>Tööstustoodangust Eestis</i>	117	L.P., <i>Rahva pärand</i>	1914
<i>Kolhoosidest Eestis</i>	416	[<i>Pagulaskirjanduse</i>] ... ja väljavaateid	25
<i>Eestlasi Eestis 64,6%</i>	2512	T.P.Park, <i>Vabadusvõitlus või tõusikus?</i>	224
A.Jüriado, <i>Erakirjastus "Nova" Poolas</i>	2611	<i>Edastagem esticat</i>	254
O.Kaiviilija, <i>Akadeemiline tase</i>	714	<i>Ülo Vooglaui juhtum</i>	2722
<i>200 maakeelset nime</i>	1815	T.Parming, <i>Välis-eestluse kriis 1975-1990</i>	15
J.Kaplinski, <i>Avalik kiri</i>	1620	<i>E.V. juhtkond riigikriisi...</i>	1442
L.Karlov, <i>Taani linn</i>	1243	<i>Intiimsus, armastus, erootika</i>	1633
<i>Kas? miks? kuidas? [Suhtlemisest kodumaaga]</i>	2227	J.Puhvel, <i>"Ravim" ja "igand"</i>	2026
H.Kivilo, <i>Noored ise!</i>	156	<i>Lapse suu</i>	2413
H.Kiviloog, <i>Missugusteks eestlasteks?</i>	1637	H.Rajamaa, <i>Teelahknel?</i>	144
E.Klaar, <i>Seminariks 1978 [VEKSA]</i>	1027	J.Rakfeldt, <i>"Äärel olemine"</i>	1627
<i>Mis? kus? kellele? [Kirjandus]</i>	2124	W.Rand, <i>Mis on natsionalism?</i>	13
E.Krants, <i>Kaugeltki mitte masendav</i>	318	<i>"Estoloogia" võimalikke lähtekohti</i>	64
A.Kurlents, <i>Sumeriidi profülaktikast</i>	611 & 727	<i>Eestluse säilitamisest ja säilumisest</i>	125
H.Kurm jt., <i>Noored ja "Meie Elu"</i>	1515	<i>Eestlusega või eestluseta?</i>	1318
E.Köks, <i>Sittow Madridis</i>	107, vrd. 114	<i>Eestlus on looming</i>	196
<i>Kunstileid Saksamaal</i>	1231	<i>Tartu Ülikoolist ja eestlusest</i>	244
I.Külvet, <i>"Kesksed ajalehed"?</i>	54	R.Randes, <i>Kultuuri kuulamas</i>	169
I.Laaban, <i>Pagulaskirjanduse võimalusi</i>	24	T.Raudma, <i>Naine mehest?</i>	1010
V.Lenk, <i>Väikese keskuse mured</i>	84 & 95	T.Raun, <i>"Kalevipoja" levikust</i>	1522
H.Lepni, <i>Sumeriidi anamees</i>	1532	H.Rebas, <i>Meie historiograafiast</i>	1510
I.Lill, <i>"Mikro-Pocono"</i>	715	P.Reets, <i>"Vana Eesti" ja meie</i>	1324
J.Linnankoski, <i>Noorusele</i>	2712	<i>Veel "Kalevipoja" levikust</i>	1721
I.Lipping, <i>Vabarik 1920 - 1930</i>	1440	<i>Ideoloogia eliksiir</i>	215
A., K. & A.Lokk, <i>Kokkuvõte jutuaajamisest 401-l</i>	414	<i>Helmi Üprus in memoriam</i>	2422

KUNST

Eesti eklektika	3017	Kolm tallinlast	
ESTO 76	515	"Tartus"	17 4
Hea kunstikuu	614	Tagasivaade ...	1820

MUUSIKA

ESTO 76	520	621	Heli Läätis	1232
"Külapoisid"		1016	Helisevad regivärsid	1129

RAAMATUD

A Case Study of a Soviet Republic			1728
Eesti kirjandus võõrkeeltes			1630
Eesti kunsti ajalugu	1333		1427
Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine			1917
Eesti rahva ajaraamat	2428		2846
Eesti Rootsis			723
Eesti vanasõnad			30 6
(Estonian Fairy Tales (kassett))			216)
J. Härmatare, Sumeri kilde			6 11
Kalevipoeg lastele			1523
S. Kiik, Animated Fairytales			1314
J. Kross, Kolme katku vahel III			1225
M. Lumiste, Surmatants Tallinnas			1518
E. Melberg, Modershäjartat			1328
L. Meri, Hõbevalge			1012
Metroo 77			1126
Metroo teine raamat			2220
A. Mägi, Eesti rahva ajaraamat	2426		2846
A. Ots, Mehed sündumuste kurvidel			49
P. Pärn, Kilplased			1314
A. Roos, Juatide kuningas Tallinnas			1730
H. Salu, Must lagi on meie toal			2514
R. Saluri, Rebane räästa all			2231
(D. Shostakovich) Testimony: The Memories ...			2327
A. Valton, Muinsjutt Grandi leidmisest			
Läbi unemaastike			
Pööriöö külaskäik			725
E. Vaughn, Kallis kadumukene			938
E. Vetemaa, Three Small Novels			1931
E. Vilde, Milkman of the Manor			912
A. Võõbus, Studies in the History of the Estonian People	217		79

TEATER

M. Z. Brodowicz, Non-stop			2233
N. Erdman, Enesetapja			2835
G. Helbemäe, Üleliigne inimene			820
Jalutuskäik kuivalgel			1626
Kalevala			821
B. Kangro, Sad Monkey			626
E. Maripuu, Sündmused sureval planeedil	2521		278
"Noorsooteater" Stockholmis			2233
P-E. Rummo, Cinderellagame			920
Ramilda Rimalda			2233
W. Shakespeare, Macbeth			1124
T. Stoppard, Every Good Boy Deserves Favor			2332
A.H. Tammsaare, Juudit			1310
Vargamäe			1435
V. Vahing, Mees, kes ei mahu kivile			2226
E. Vetemaa, Illuminations			921
E. Vilde, Pisuhänd			2621

KROONIKA

AABS 76	421	MÜ 76	527.31
Balti Noortesem. 78	1612	77	931 1038
Eesti Teaduslik-		ajaloo-sümp.	1437
Tehn. Konverents 78	1836	78	1538 1648
"Estonia" Torontos	630	kultuuri- ja	
Est. Advanced 422	2229	kasvatuspäevad	2029
KLENK 75	121	79	2236
77	1136	80	2632
78	1736	MÜA 76	222
79	2336	77	719.30
80	2852	78	1336
Kult.päevad 77	731	79	1921
78	1444	80	2526
79	2036	Mütoloogia-sümp.	308
80	2535	Pocono seminar	422
Metroo 77 630 718.30	823	Puksowi fond	932
suvepäevad	1036	Soome-ugri kongr.	276
78	1647	Sümposium (Montr.)	1136
kult.päevad	219	Trent 77	931 1019
80	2618.31	78	1538
Ühing	3027	79	2135
Muusikakonver. 79	2035	VEKSA seminar 77	1024
MÜ 75	120	79	2136
& Kent St. Univ.	324		

LUULE (* = tõlkes)

B. Alver	2612	I. Mikiver	516	712
J. Brodski	2831*	L. Mikiver		1118
P. Ilus	1222	K. Naelapea		119
J.B. Isotamm	312	Nõitunud metsas,		
J. Kaplinski	2025*	Puu kohiseb		88
U. Karuks	68	1422*	P-E. Rummo	1710 1828*
T.A. Kirss	1618	H. Runnel	312	1328
F.R. Kreutzwald	926*	V. Salo	1023	1322
I. Laaman	1818	2510	M. Under	275
U. Masing	2215	2410*	J. Viiding (?)	924

LAULUD JA SOOLO

Juba lapsepõlvest saadik (Seim-Afzelius)	1416
Kaudu mu vaevakaskede (Rummo-Maimets)	1828
Kolm meelitust ... Leelole (Liitoja [flöödis.]	2414
Kui pidud on peetud (Runnel-Seim)	1330
Kui rahvas, harjund jooma (Alver-Toi)	2613
Laul kodumaale (Maripuu)	2710
Maarjaheina kõrreke (Rummo-Maimets)	1710
Peo laul (Aruvald)	1534
Tuhksõreda taeva all (Masing-Peek-Paxton)	2215

TEISED LEHED

Joh. Aavik	2848	Märtsiküditamine	2844
Ajaraamat	2846	40 märgukiri	3029
Bestlaste eeskuri	2734	Poolpäevaleht	2117
Emakeeletundide arv	2845	Rahvaloendus 1979	3021
ESTO 80 ... 10%-le?	2316	Sulet raamatukogud	2121
Küü - it	3028	Heiti Talvik	2533
Läänerann. bilanss	2235	Vene natsionalism	1735
Moonutatakse ...	2730		

USUTELUD

<i>A Case Study</i>	78	MÜ 75	110
<i>Aja Kiri</i>	28 41	80 25 7 2720	28 16
<i>Priit Aruvald</i>	10 17	81	28 24
<i>Urve Auksi</i>	12 14	Pagulaskirjandus	2 5
<i>Festl. ajal. Rootsisis</i>	15 31	Tõnu Farming	7 8
<i>ESTO 76 & Pocono</i>	4 4	Priit Pedajas	23 22
<i>Hellar Grabbi</i>	6 19	Arvo Pärt	28 10
<i>Evald Hermaküla</i>	22 7	Hain Rebas	15 31
<i>Ülo Ignats</i>	13 17	Paul Saagpakk	8 16
<i>Margus Jukkum</i>	2 20	Vello Salo	28 41
<i>Neeme Järvi</i>	20 15	Jaani Seim	13 16
<i>Alar Kivilo</i>	11 11	Peeter Sepp	30 14
<i>KLENK 77</i>	12 14	Ivo Sõmer	28 16
<i>Aino Lokk</i>	21 31	Lilian Treiberg	23 10
<i>Käbi Lokk</i>	25 7 28 24	Endel Tulving	11 23
<i>Heli Lääts</i>	12 32	René Ufer	23 10
<i>Mana</i>	6 19	Mati Unt	11 12
<i>Elmar Maripuu</i>	27 8	VEKSA seminar 79	21 31
<i>Metroo 78</i>	13 16	Taavo Virkhaus	6 21
<i>Mini - MÜ</i>	28 16	Õstcur. Solid.Kom.	13 17

VARIA

<i>Aja Kiri ja keel</i>	18 5	<i>Meie matsid</i>	27 29
<i>Aritlase kiri</i>	4 15	<i>Miks sa nutad ...</i>	8 18
<i>Calefson Mahorka ...</i>	2 18	<i>Minnesota Male kiri</i>	5 30
<i>CIA News</i>	8 24	<i>Moonutatakse ...</i>	27 30
<i>Eesrindlik ...</i>	2 24	<i>Noorte nõupäev Tor.</i>	14 3
<i>Eestl. armuelust</i>	15 35	<i>Nuusutamine keelat.</i>	1 23
<i>Eestl. maailmarek.</i>	15 36	<i>Operatiivjuhis</i>	14 25
<i>Elagu Ellerberg!</i>	7 7	<i>Fagulaskonna müit</i>	28 2
<i>Estonian Centre</i>	7 21	<i>Perfektne!</i>	6 32
<i>Ettev. - kodumaa!</i>	8 7	<i>Poleemikast</i>	19 2
<i>Gestapo Nachrichten</i>	7 32	<i>Pühad kondid</i>	19 26
<i>Hefte z.Landesk. E.</i>	10 41	<i>Rahvajuhid</i>	9 29
<i>Helmeid armsa ema ..</i>	28 25	<i>Rahvusprop. Ameer.</i>	17 26
<i>Ivan Käbina nim.</i>	2 9	<i>Rahvusrosolje ...</i>	6 27
<i>Jo om ki puru?</i>	10 37	<i>Rex Iudaeorum ...</i>	18 32
<i>Jõudu tööle!</i>	20 34	<i>Scenario</i>	3 17
<i>88% ateiste?</i>	4 13	<i>Sigade transport</i>	1 22
<i>Keelehuligaanid</i>	28 48	<i>Sind võõrad mõõtnud</i>	25 2
<i>300 000 - kuhu?</i>	15 3	<i>Sõnamoon</i>	3 21
<i>Kool - hoos!</i>	12 38	<i>Tampis tissid sinki</i>	18 23
<i>Kõrgemale kõõgilaest</i>	11 17	<i>Usu või ära ...</i>	7 32
<i>Maarjamaa raamatud</i>	9 33	<i>VES kommunistide ..</i>	24 30
<i>Meie</i>	4 24		

Toimetanud (vrd. 15 20):

Nr. 1 - 30: Vello Salo (tegevtoimetaja)
 Vello Soots
 Henno Sillaste
 Tiit Telmet (kujundaja)

1: Arvo Naelapea

2 - 13: Kalle Naelapea

2 - 30: Tõnu Mägi (talitus)

3 - 30: Heino Jõe

16 - 30: Käbi Lokk
 Lembitu Ristsoo

28 - 30: Erik Miller (kujundaja)

- N. Panfilov, *Filmiamatööri lühisõnastik*. Valgus, Tallinn 1980:148. Tr. 8000, kt. rbl. 1.30.
- Põllumajandusmaastik Eestis*. Koost. Lembit Aasalo. Valgus, Tallinn 1980:188. Tr. 3000, 85 kop.
- Adolf Rammo, *Silm sirkel, nina vinkel*. ER, Tallinn 1980:44. Tr. 32 000, 15 kop. (Nooremale koolieale.)
- J. Randvere, *Ruth*. „Loomingu“ Raamatukogu 34-35/1980:80. Tr. 23 000, 20 kop. (1909.a. originaali faksiimilevälj.)
- Rara*. Haruldusi Tartu Riikliku Ülikooli Teaduslikus Raamatukogus. Koost. Mare Rand. ER, Tallinn 1980:144. Tr. 10 000, kt. rbl. 1.20 (Tekst ka ingl. ja vene keeles.)
- Haide-Ene Rebassoo, Heldur Viires, *Eesti taimharuldusi*. Valgus, Tallinn 1980:12. Tr. 2000, rbl. 7.30 (Värvitrükis mapp; tekst eesti, vene ja inglise k.)
- Valimik Axel Roosman'i graafikat*. (Graafiline mapp ja 9 reproduktsiooni.) Producent-R. (Ateljé Snickarevägen 33, S - 191 40 Sollentuna) 1980. Rkr. 125.- (kogu komplekt; müügil ka osade kaupa.)
- Virve Roost, *Toalilled*. Valgus, Tallinn 1980:288. Tr. 30 000, rbl. 2.-
- Alvi Schmuul, *Õueringid*. ER, Tallinn 1980:56. Tr. 16 000, 20 kop. (Muhu rahvapärimusi.)
- Soome-ugrilaste rahvamusika ja naaberkultuurid* (Venek. kogumik.) ER, Tallinn 1980:336. Tr. 2500, rbl. 1.90.
- Bibliography of Ilmar Talve 1934-1979*. Scripta ethnologica 32. Turku 1979:47.
- Veljo Tormis, *Teoseid meeskoorile*. (Lauluvalimik.) ER, Tallinn 1980:164. Tr. 800, rbl. 1.60 (Tekst ka vene k.)
- Juhan Viiding, *Elulootus*. (Kuues värsikogu.) ER, Tallinn 1980:64. Tr. 8000, 20 kop.
- Väikesed naerusuud*. (Stereo-kassett.) Stockholmi Eesti Lasteaed (Wallingatan 32) 1980. Rkr. 30.- (Laule ja luge-misi lastelt.)